

İTALYA'NIN TRABLUSGARP'A NÜFUZU VE TRABLUSGARP SAVAŞI'NIN BAŞLAMASINDA İTALYA BASINININ ETKİSİ

The Penetration of Italy in Tripoli and the Influence of the Italian Press in the Beginning of the Tripolitan War

Burak ALTUNSOY*

Özet

Trablusgarp eyaleti, 20. yüzyılın hemen başında Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki son toprak parçası ve bölgedeki tek bağlantı noktasıydı. Devletin üç kıtaya yayılan cihanşümul niteliğinin son göstergelerinden biri olan Trablusgarp, İtalya'ya olan yakınlığı nedeniyle bu devletin ilgi sahasında bulunuyordu. İtalya, siyasi birliğini tamamlamasının hemen ardından Avrupa devletler dengesi içerisinde kendine yer edinebilmek adına sömürgeci faaliyetlerde bulunmuş ve Trablusgarp'ı hedef olarak belirlemişti. Trablusgarp'ın işgali konusunda İtalya hükümetinin mütereddit yaklaşımı ise bölgenin zaptını sürüncemede bırakıyordu. İşte tam bu noktada İtalyan basını devreye girerek hem Trablusgarp'ta yaşayan İtalya halkının uğradığı sözde haksızlığı dile getirerek propaganda yapacak hem de İtalya'nın tarihten beri bölge ile olan bağlantısını nazara verip kamuoyu oluşturmaya çalışacaktı. Çalışmamızda İtalya'nın sömürge arayışı neticesinde Trablusgarp'ı hedef olarak belirlemesi ve çeşitli kanallarla bölgeye nüfuzu aktarıldıktan sonra, İtalyan milliyetçilerinin bu nüfuzu destekler tavırları ve basın vasıtasıyla hükümeti Osmanlı Devleti'ne karşı savaşa ikna etme süreci değerlendirilmiştir. Bu noktada basının, milliyetçilerin hedeflediği savaşın çıkmasında ne denli etkili olduğu üzerinde durulmuş ve dönemin milliyetçi ve sosyalist gazeteleri incelenerek savaşa giden yolda basının faaliyetleri anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti yönetiminin bu anti-propagandaya karşı gereken refleksi gösterememesi de Mebusan Meclisi zabıtları takip edilerek ortaya konulmuştur. Osmanlı basınının İtalya basınına karşı kamuoyu

* Arş. Gör., Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü,
burak.altunsoy@yalova.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4010-9145
Makale Geliş Tarihi: 20.05.2022, Makale Kabul Tarihi: 02.06.2022

oluşturamaması da dönemin önemli gazetelerinden Tanin üzerinden aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Trablusgarp, İtalya, Basın, Gazete, Türk – İtalya Savaşı

Abstract

The province of Tripolitania was the last piece of land of the Ottoman Empire in North Africa at the beginning of the 20th century and the only connection point in the region. Tripoli one of the last indicators of the imperial nature of the state spread over three continents, was located at the center of attention of this state due to its proximity to Italy. Immediately after Italy completed its political union, it engaged in colonial activities to gain a foothold in the European states and set Tripoli as a target. The Italian government's skeptical approach to the occupation of Tripoli was delaying the occupation of the region. At this point, the Italian press stepped in and both expressed the injustice suffered by the Italian people living in Tripoli and expressed Italy's connection to the region since history. In our study, Italy's determination of Tripoli as a target as a result of its colonial quest, its orientation to the region and the process of convincing the government of Italian nationalists to fight against the Ottoman Empire through the press will be evaluated. At this point, nationalist and socialist newspapers were examined and the activities of the press on the way to the war were **explained**. In addition, it was revealed that the Ottoman State could not give the necessary response to this situation. In addition, the unresponsiveness of the Ottoman Empire to the invasion was examined by using the Tanin newspaper.

Keywords: Tripoli, Italy, Press, Newspaper, Italo – Turkish War

Giriş

Osmanlı Devleti idari taksimatında Trablusgarp, müstakil bir sancak ismi olarak kullanıldığı gibi, Trablusgarp sancağının yanına Bingazi, Fizan ve Kufra bölgelerinin de eklenmesiyle oluşan ve günümüzdeki Libya'ya karşılık gelen Trablusgarp eyaleti olarak da isimlendirilmişti¹. Üç asır boyunca Osmanlı idaresinde olan bölgenin coğrafi anlamda İtalya'ya olan yakınlığı, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yayılcı bir politika izleyen İtalya'ya karşı Osmanlı devlet adamlarının devamlı tetikte olması zorunluluğunu doğurdu. İtalya, 1861'de krallığını kurup 1870 yılında Roma'yı da bu krallığa katarak siyasi birliğini

¹ Ahmet Kavas, "Trablusgarp", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c.41, s. 288. Bölgenin bu isimle anıldığına dair bazı yazışmalar için bkz. BOA. DH. MÜ. 148/97, BOA. HR. SYS. 1548/23.

tamamladıktan sonra², Avrupa devletleri arasında kendi konumunu güçlendirmek için çalışmalara başladı. Coğrafi keşiflerden itibaren Avrupa'da büyüklüğün karşılığı, elde edilen sömürge ile ölçülmekteydi. İtalya için sömürgecilik hem sanayisi için hammadde ihtiyacını karşılamak hem de nüfusu için yeni yerler açmak adına elzemdi³. Ne var ki İtalya siyasi birliğini tamamlamadan çok önce Orta ve Güney Afrika'nın büyük bölümü, Kuzey ve Güney Amerika, Avustralya ve Asya'nın belli bir kısmı İngiltere, Fransa gibi devletler tarafından sömürülmüştü. Bu nedenle İtalya'nın kendine hedef olarak seçebileceği yerler sınırlıydı. Sömürülmesi en mâkul yer ise, "hasta adam" olarak tabir edilen Osmanlı Devleti'nin elindeki Afrika'nın kuzey bölgesiydi. Bölgenin yer altı ve yer üstü zenginlikleri, büyük devlet olma iddiasındaki İtalya'nın iştahını kabartıyordu⁴. Üstelik 1869'da Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla Akdeniz ve Kuzey Afrika'nın önemi bir derece daha artmıştı. Zaten İtalya kendini kadim Roma'nın bir devamı olarak gördüğünden dolayı Kuzey Afrika ile tarihsel bağlamda bir ilinti kurmakta zorlanmadı. 1882'de İtalya başbakanı Crispi yaptığı bir konuşmada şunu söyleyecekti: "Sömürgeleştirilmiş ülkeler elde etmek, modern hayatın zorunluluklarından biridir. Bizler, ey İtalyanlar! Eli kolu bağlı halde duramaz ve diğer devletlerin dünyanın farklı yerlerini işgal etmelerine müsaade edemeyiz!"⁵

İtalya'nın Trablusgarp'ı ele geçirme arzusu, Afrika'da uğradığı bozgunların bir sonucu olarak ortaya çıktı. Tunus'ta ve Habeşistan'da beklediğini bulamayan İtalya, yeni hedef olarak Trablusgarp'ı belirledi⁶. İtalya'daki milliyetçiler de Trablusgarp'ın İtalya için tek şans olduğunu ve bölgenin mutlaka işgal edilmesi gerektiğini devamlı surette hükümetle paylaşıyordu. Yani denebilir ki 1911 işgalinden çok daha önce İtalyan kamuoyunda zaten Trablusgarp'ın işgali için bir altyapı oluşturulmaya başlanmıştı⁷. Yine de İtalya doğrudan Trablusgarp'ı işgal etmeden önce Avrupa'daki devletleri ikna etmesi gerektiğinin farkındaydı ve bu amaçla Avrupa'daki büyük devletler ile işgal öncesi diplomatik girişimlerde bulundu. Kısa sürede Almanya ve Avusturya-Macaristan ile anlaşan İtalya, 1902

² Hasan Tefvîk Güzel, "Hasta Adam" Osmanlı Devleti Karşısında Başarılı Bir İtalyan Diploması Örneği: Trablusgarp Savaşı", *VAKANÜVİS - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5/1, 2020, s. 80.

³ Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789 – 2001)*, Der Yayınları, İstanbul, 2008, s. 494.

⁴ Mevlüt Çelebi, "Uşi Antlaşması'ndan Sonra İtalya'nın Türkiye Siyaseti", *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları 16-18 Mayıs 2011 Bildiriler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013, s. 103.

⁵ Farag Agbili, *Trablusgarp'ın İtalya Tarafından İşgali ve Osmanlı Devleti'nin Tutumu*, Basılmamış Doktora Tezi, Karabük 2019, s. 93.

⁶ *Osmanlı Belgelerinde Trablusgarp*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın Nu:125 s. 5; Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Cilt: IX, İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908 – 1918), Türk Tarih Kurumu, 1999, s. 257.

⁷ Ronald S. Cunsolo, "Libya, Italian Nationalism, and The Revolt Against Giolliti", *The Journal of Modern History*, 37/2 (Jun., 1965), s. 186.

yılında İngiltere ve Fransa'yı son olarak da 1909 Racconigi Antlaşması ile Çarlık Rusya'yı Trablusgarp işgali için ikna etti⁸.

İtalya'nın Trablusgarp'a Nüfuzu

İtalya, Trablusgarp'a girmeden önce bir yandan diplomatik faaliyetlerde bulunup gelecekte yapacağı işgal için ortam hazırlarken öte yandan bölgede nüfuzunu artıracak bazı adımlar atıyordu. Bölgenin yüzölçümü kabaca 1.000.000 kilometre karelik bir alanı kapsıyor⁹ ve bu yönüyle Osmanlı Devleti'nin neredeyse 1/7'lik kısmını oluşturuyordu. Nüfusu 1.000.000'un üzerinde olmasına rağmen¹⁰ bölge neredeyse 12.000.000 insanı doyurabilecek bir verimliliğe sahipti¹¹. İtalya'yı cezbeden bu verimliliğe rağmen demografik anlamda kendi vatandaşları bölgede sayıca düşük kalıyordu¹². Bu nedenle İtalya, bölgeye nüfuz edebilmek için başka bir yol aramalıydı. Bu yol, bölgede okullar açmak, iktisâdî ve kültürel faaliyetlerde bulunmak ve bazı kazanımlar elde etmekten geçiyordu.

İtalya'nın bölgeye nüfuzu yolunda atılan en önemli adım Banco di Roma'nın açılmasıdır¹³. Banco di Roma, kısa süre içerisinde İtalyan nüfuzunun Trablusgarp'ta yayılmasında o denli etkili olmuştu ki hem işgal yanlısı İtalyan basını finanse ederek işgale altyapı oluşturmuş hem de bölgedeki faaliyetlerinin engellendiği şâyiasını yayarak Trablusgarp valisi İbrahim Paşa'nın görevinden alınmasını sağlayacak kadar diplomatik alanda güçlenmiştir. Trablusgarp Savaşı

⁸ Timothy W. Childs, *Trablusgarp Savaşı ve Türk – İtalyan Diplomatik İlişkileri*, Çeviren: Deniz Berktaş, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2008, s.12; Müge Orhan, *Osmanlı Arşiv Vesikalarına Göre Trablusgarp Harbi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2010, s. 25; Uçarol, a.g.e., s. 497.

⁹ Nuri Akbayar, "Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu", *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt: 5, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985 s. 1244.

¹⁰ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Modernleşmesi (Toplum, Kurumsal Değişim ve Nüfus)*, Çevirenler: Akile Zorlu Durukan – Kaan Durukan, İmge Kitabevi, İstanbul, 2008, s. 135.

¹¹ Commodore W.H. Beehler, *1911 – 1912 Türk – İtalyan Savaşı (Trablusgarp Savaşı'nın Tarihi)*, İlgi Kültür Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 9.

¹² 1910 yılında tüm Osmanlı topraklarında yaşayan İtalyan sayısının 11.781 kişi olduğunu düşünüp bir milyon kişinin yaşadığı Trablusgarp bölgesinin ekseri Müslüman Araplardan müteşekkil olduğunu hesaba katarsak bölgedeki İtalyan sayısının azlığı anlaşılabilir. Mustafa Arık, *Trablusgarp Vilayeti Üzerinde İtalya Tebdüdinin Ortaya Çıkışı ve Osmanlı Devleti'nin Aldığı Askeri – Siyasi Tedbirler (1881 – 1911)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 30. Trablusgarp'taki İtalyanların net sayısı 1900 yılında 1.100 kişidir. Bunun 930'u Trablusgarp'ta, 120'si Bingazi'de kalan 30 kişi ise Homs, Derne ve Mısır'daydı. Agbili, a.g.t., s. 80. Beehler ise Trablusgarp'taki İtalyan nüfusunun 1.000 kişinin altında olduğunu söylüyordu. Beehler, a.g.e., s. 12.

¹³ Banco di Roma üç milyon liralık bir sermaye ile 9 Mart 1880'de ilk şubelerini açtı. Bankanın sermayesi 1910'da 100 milyon, 1912'de 200 milyona yükselecekti. Agbili, a.g.t., s. 94.

sırasında İtalya başbakanı olan Giolitti yazdığı anılarında bankanın menfi faaliyetlerini engellemeye çalışan Osmanlı hükümeti hakkında şunları söylemiştir: “Osmanlı hükümeti Trablusgarp’taki bizim iktisâdî hâkimiyetimize güçlükler çıkarmakla, hatta başka devletlere imtiyazat vermek veya vâdetmek suretiyle bizim bu hâkimiyetimizi büsbütün çiğnemekle bizim için sulh yoluyla Trablus’a nüfuz etmek imkânını selbeyliyordu”¹⁴. Banco di Roma yalnızca İtalyanların bölgenin ekonomik piyasasına hâkim olmasını sağlamıyor ayrıca verdiği krediyi ödeyemeyen kişilerin ellerinden topraklarını alıp mülk ediniyordu. İtalya hükümeti tarafından desteklenen bu banka bölgede yaşayan İtalyanların maaşlarını temin ederek yerel halktan daha düşük bir ücretle çalışmasını engelliyordu¹⁵. Vatikan’ın da fonladığı banka, Trablusgarp’ta büyük endüstriyel holdingler, madencilik imtiyazları ve nakliye tesisleri satın alıyordu. Roma Sefareti’nin sadrazam İbrahim Hakkı Paşa’ya¹⁶ gönderdiği telgraflarda defalarca Banco di Roma’nın işgal yanlısı İtalyan basınını desteklediği ve hükümetin saldırgan politikasında payı olduğu vurgulanacaktı¹⁷. Savaşın bitiminden on bir yıl sonra eserini kaleme alan Ali Haydar Emir, Banco di Roma’nın faaliyetlerinden şu şekilde bahsediyordu: “Afrika-yı Osmanide İtalyanların mevkiini ahâli nazarında en ziyade îla ve takviye eden Banco di Roma olmuştur. Tobruk ve Bomba gibi en küçük kasabalarda bile bankanın şubeleri vardır. Usul-u ziraatin ibtidalîğinden nâşî yarî aç yarî tok bir halde yaşayabilen halka ikraz makamında şubeler para yağdırdığı halde hükümet vergi istiyor ve bu halde bankanın hürmet ve hükümetin nefret ve husumet kazanması mûcib oluyor”¹⁸. Salvemini yazdığı eserinde, hükümeti Trablusgarp işgali konusunda ikna eden kişinin Banco di Roma başkanı Commendatore Ernesto Pacelli olduğunu itiraf edecekti¹⁹. İtalya başbakanı Giolitti’nin yakın arkadaşı Insabato 12 Ağustos 1911’de banka ile ilgili yazdığı raporda; bankanın rekabet kurallarına uymadığı, yüksek fiyatlarla bölgeden mülkler edindiği ve konsolosluktan gördüğü destek sayesinde de her konuyu kendi lehine çözmeye çalıştığı, bu nedenle Osmanlı yerel yönetiminin

¹⁴ Giovanni Giolitti, *Trablusgarp’ı Nasıl Aldık?*, Hazırlayan: Tahsin Yıldırım, DBY Yayınları, İstanbul, 2012, s. 32.

¹⁵ Rachel Simon, *Libya Between Ottomanism And Nationalism The Ottoman Involvement in Libya During The War with Italy (1911 - 1919)*, Berlin, 1987, s. 50.

¹⁶ Trablusgarp Savaşı başlangıcına kadar sadrazamlık yapan İbrahim Hakkı Paşa hakkında detaylı bilgi için bkz. İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Sadrazamlar*, Cilt:4, Dergah Yayınları, ss. 1763 – 1805; Muharrem Dördüncü, *İbrahim Hakkı Paşa’nın Hayatı ve Devlet Adamlığı (1863-1918)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2013; Zekeriya Kurşun, “İbrahim Hakkı Paşa” *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt:21, ss.311-314.

¹⁷ BOA. HR. SYS. 1549/60.

¹⁸ Ali Haydar Emir, *1327-1328 Türkiye – İtalya Harbi Tarih-i Babrisi*, Bahriye Matbaası, 1923, s. 106.

¹⁹ Hale Şıvgın, *Trablusgarp Savaşı ve 1911 – 1912 Türk – İtalya İlişkileri (Trablusgarp Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk İle İlgili Bazı Belgeler)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006, s. 25.

(bilhassa 1910'da Trablusgarp'a atanan vali İbrahim Paşa'nın) ve bölgedeki Arap halkın bankaya karşı düşmanca bir tutum sergilediği belirtiliyordu. Banco di Roma bölgede o denli yayılmıştı ki *La Stampa* gazetesinde "Barışçıl Nüfuz" başlığıyla verilen haberde bankanın Trablusgarp'ta bir yağ fabrikası ve bir sabun fabrikası açtığı, günde 200 kilo un üreten ve tam verime ulaştığında bir ton un üretecek bir değirmen kurduğu, 15.000 baş sığır bulunan geniş bir çiftlik açtığı, hatta buz fabrikası, devekuşu tüylerinin işlenmesi faaliyetleri yanında matbaa işleri, mekanik atölyesi, taş ocakları gibi birçok alanda çalışmaları olduğunu yazıyordu²⁰. Bu girişimler İtalya adına olumlu sonuçlar getirecek ve İtalya'nın Trablusgarp'taki ticaret hacmi 1895'te %5 iken 1910'a gelindiğinde bölgedeki ticaretin %50'sine hâkim olacaktı²¹.

İtalya'nın Trablusgarp'a nüfuzu yalnızca iktisâdî faaliyetlerle gerçekleşmedi. Bunun yanında sosyal ve kültürel bazı faaliyetlerde bulunan İtalya bu sayede bölgedeki hâkimiyetini güçlendirmeyi amaçladı. İtalya bölgede iki adet İtalyan gazetesi çıkarılmasını sağlayarak işe başladı. Gazetelerin ilki her Çarşamba ve Cumartesi yayınlanan ve sahibi Osmanlı asıllı Vito Ribo Akip olan "*Li Codi Tripoli*"ydi. Bir diğer gazete ise Pazartesi ve Perşembe yayımlanan ve sahibi Maverbicuha Cima olan "*Staladoriti*" gazetesi²². İki gazetenin bölgede İtalyan emellerine hizmet eden yayınlar yaptığını tahmin etmek zor olmasa gerek. Osmanlı Devleti'nin ise buna karşın 1908'e kadar Trablusgarp'ta yalnızca bir gazetesi bulunmaktaydı²³.

Bölgeye nüfuzun bir diğer adımı İtalyan okulları açma faaliyetleriydi. Trablusgarp'ta İtalya'nın eğitim ve okullaşma faaliyetleri 1876'dan itibaren başladı. Zamanla bu faaliyetler artış gösterdi ve bu artış gözle görülür şekilde İtalyan etkisini Trablusgarp'ta güçlendirdi. Türk matbûatının önemli gazetelerinden biri olan Tanin'de çıkan bir yazıda; Fransa'nın Trablusgarp'taki Fransisken rahiplerini himaye etmekten vazgeçmesinin İtalya'yı çok mutlu ettiği ve Fransa gibi tehlikeli bir rakibin bölgedeki etkinliğinin azalmasıyla kendi nüfuzlarını ve eğitim faaliyetlerini artırabileceklerini düşünmeye başladıkları yazıldıktan sonra zaten İtalya'nın Trablusgarp'ta hâlihazırda dört mektebinin bulunduğu söyleniyordu. Bu mektepler ve özellikleri şöyleydi:

²⁰ "La Penetrazione Pacifica", *La Stampa*, Numero: 202, 23 Luglio 1911.

²¹ Filiz Çolak, "Trablusgarp ve Balkan Savaşları'nın Osmanlı Devleti'nin Ticaret-i Hariciyesi Üzerindeki Etkileri", *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları 16-18 Mayıs 2011 Bildiriler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, s. 516.

²² Agbili, a.g.t., s. 88.

²³ Orhan Koloğlu, "Türkçe – Dışı Basın", *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt:1, İletişim Yayınları, 1985, s. 96.

1. Ticaret Mektebi: Senelik 25 bin frank masrafı var.
2. Zükur-ı (Erkek) İbtidâiye Mektebi: Senelik 25 bin frank masrafı var.
3. İnas-ı (Kız) İbtidâiye Mektebi: Senelik 13 bin frank masrafı var.
4. Çocuk Bahçesi: Senelik 6 bin frank masrafı var.

Tanın'deki yazının devamında; “bunların dışında mekteplere ait bir hastane vardır ki bunun masrafı da 3.500 frank tutuyor. Diğer masrafları da eklersek İtalya Trablusgarp için yüz bin frank masraf yapmış oluyordu. İtalya'nın işgal yanlısı *Corriere d'Italia* buradaki okullar için şu ifadeleri kullanıyordu: Trablusgarp'ta bayrağımızın şerefini tezyin için mevcut mekteplerimizi ıslah ve teksir etmeliyiz. Fransa Afrika'da vasi bir imparatorluk tesisi arzusundadır; hiçbir şey onu bundan vazgeçirmediği gibi her şey Afrika'nın Bahr-i Sefid sahasında hâkimiyetini te'vid etmesine yardım ediyor”²⁴. Anlaşılacağı üzere okulların açılmasındaki asıl maksat bölgeye nüfuz etmek ve Fransa ile yaşanan Akdeniz mücadelesinde bölgede etkinlik sağlamaktı. 1911 yılına gelindiğinde Trablusgarp'ta tamamen ücretsiz eğitim veren on iki İtalyan yüksekokulu vardı. Bu okullar İtalyanca'nın yanında Arapça, tarih, aritmetik, coğrafya gibi pek çok alanda dersler veren bölgenin en gelişmiş okullarıydı. Ayrıca bu okulların yanında Bilim ve Ticaret Okulu ve yaşlılar için gece okulları da açılmıştı. İtalyan öğrencilerin sayısı 200'ü erkek, 400'ü kız olmak üzere 600 öğrenciye ulaşmıştı. İtalyan okullarının bu çabalarının sonucunda bölgede Türkçe konuşan kişi sayısı %5'i geçmezken Yahudiler ve Arap Müslümanlar da dâhil İtalyanca konuşan kişi sayısı tüm halkın %30'una ulaşmıştı²⁵. Trablusgarp'taki İtalyan nüfusunun 2.000 kişi bile olmadığı, İtalyanca konuşan kişi sayısının ise üç yüz bin kişiyi geçtiği düşünüldüğünde İtalyan okullarının bölgede ne denli etkili olduğu anlaşılabilir. İtalya ayrıca bölgeye arkeologlar gönderip bilimsel çalışma yapma bahanesiyle bölgeyi keşfediyor, fosfat madenlerini buluyor ve bölgenin haritalarını çıkarıyordu. Ayrıca hastaneler inşa edip postanelerin kontrolünü ele geçiriyordu.

Osmanlı Devleti, İtalya'nın Trablusgarp'a sızma girişimlerine uzun bir süre seyirci kaldı ve hızlı bir refleks gösteremedi. Bölgenin gelişmemişliği ve İtalyan nüfuzu, Trablusgarp mebuslarının tüm uyarılarına rağmen hükümet nezdinde ve dönemin sadrazamı İbrahim Hakkı Paşa'da karşılık bulamadı. Hatta İtalya nüfuz girişimleri tam olarak anlaşılmadığı için İtalya'nın bölgeye yaptığı tüm yatırımlar normal karşılandı. Mesela Mebusan Meclisi'nde İtalya'nın Trablusgarp'ta ekonomik faaliyetlerini artırdığına yönelik çıkan tartışmada Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa söz alıp Kütahya mebusu Ahmet Ferit Bey'e hitaben şunları söyledi: “Sonra ne diyor? Menâfi-i iktisâdîyeden bahsediyor. Bize yakın bir memleketdir diyor. Temenni ederiz ki, orada menafi-i iktisâdîyemiz artsın. Ahalimiz orada

²⁴ “Garip Bir Kavga”, *Tanın*, Numara: 1079, 2 Eylül 1911.

²⁵ Agbili, a.g.t., s. 98.

ticaret etsin diyor. Bugün biliyor musunuz, bugün Tunus'ta yüz bini müteceviz İtalyan var. Bu devlet, kendi tebaasının para kazanmasını istiyorsa bunda hakk-ı hâkimiyete münâfi ne görüyorsunuz? Bugün Paris'in içinde üç yüz bini müteceviz Alman vardır"²⁶. Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa'ya göre İtalya'nın Trablusgarp'taki ekonomik faaliyetlerinde egemenliğe aykırı bir durum yoktu ve tıpkı diğer memleketlerde olduğu gibi Trablusgarp'ta da İtalya kendi ekonomik yatırımlarını yapabiliirdi.

Trablusgarp bölgesinde İtalya'nın yalnızca ekonomik faaliyetleri değil kültürel nüfuz faaliyetleri de Mebusan Meclisi'ne yansdı. Bu konuda Trablusgarp mebusu Mahmut Naci Bey, Trablusgarp bölgesinde okul faaliyetlerinin aksadığını ve bu durumun İtalya'ya yaradığını beyan ettiği konuşmasında şunları söylüyordu: "Bugün vilâyetimiz İtalyanların istîlâ-yı iktisâdîsine bihakkın mahkûm olmuştur. Bugün bütün hayat-ı iktisâdîmiz İtalyanların eline geçmiştir. Arkadaşlar, buna tamamıyla kanaat etmelisiniz. Vilâyetimizin bu hal-i esef iştimaline karşı hükümetimiz pek müteğafil davranıyor. Evet arkadaşlar, İtalyanların vilâyetimizde ikisi âli, diğerleri ibtidâî, rüşdî ve îdâdî derecatında olmak üzere zükûr ve inas tam on iki mükemmel mektebi vardır. Buna mukabil Maarif Nezaretimiz, devr-i Meşrutiyet'te kat'iyen bir mektep açmadı. Yanlış anlaşılmasın, bugün vilâyetimizdeki mekâtîp 4 mektepten ibarettir. Bu mekteplerin de muallimlerinin maaşları da cüz'î olmasından dolayı ben onlara tamamıyla mektep diyemem. İtalyanlar bugün o muntazam olan mektepleriyle otuz bine bâliğ olan nüfus-ı Museviyyenin çocuklarını umumen kendi mekteplerine celbediyorlar. Arkadaşlar, bugün İtalyanların açtıkları mekâtîp yüzünden yirmi bin nüfusumuz İtalyanca tekellüm etmeye başladılar. Lisan-ı mahalliye hemen hemen terk ettiler. Buna mukabil bir buçuk milyon nüfusu Osmâniden Türkçe bilen iki yüz adam bile yoktur."²⁷. Gerçekten İtalyanca bölgede o denli yaygınlaşmıştı ki 1911 Nisan'ında *La Stampa*'da, vilayette her şeyin İtalyanca söylenebileceği ve herkesin anlayabileceğine dair bir haber çıkmıştı²⁸. Mahmut Naci Bey'in konuşmasının hemen ardından bir diğer Trablusgarp mebusu Sadık Bey şu açık ifadelerle hükümete uyarıda bulunuyordu: "Naci Bey'in verdiği îzâhattan başka îzâhat vermek zâittir zannederim. Yalnız şurada başka ciheti îzah etmek isterim. Geçenlerde İtalya Hâriciye Nâzırı bir söz söyledi. Onu burada tekrar etmek isterim. 'Müterakkî olan Tunus ile Mısır arasında Trablusgarp'ın böyle harap kalmasını arzu etmeyiz' demiştir. Bu söz doğrudur; fakat hükümet, ona göre gözünü açsın ve vilâyetimizde mektep açsın. Emin olunuz ki, bir buçuk milyon nüfusu hâvi olan bu vilâyetin her hususta terakkîsine hükümet hizmet etmezse, bu hali, muzlim neticeye müncer olur. Aksi halinde

²⁶ Meclisi-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 1, Cilt: 1, İçtima Senesi: 3, On Birinci İnikad, 22 Teşrinisânî 1326 Pazartesi, s. 318.

²⁷ Meclisi-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 1, Cilt: 2, İçtima Senesi: 3, Yirmi Üçüncü İnikad, 27 Kânûnuevvel 1326, s. 80-81.

²⁸ "Le Condizioni Degli Italiani a Tripoli", *La Stampa*, Numero: 110, 21 Aprile 1911.

vilâyetimizin hayatı çok sürmez. Efendiler, bir kere şu ihmali bir de İtalya vesâir hükûmât tarafından vâki olan propagandayı yan yana getiriniz ve düşününüz; sonra isterseniz mektep açınız, isterseniz açmayınız.”²⁹

Trablusgarp Mebusu Sadık Bey, hükümete yönelik eleştirilerini yalnızca meclis kürsüsünde değil basın yoluyla da devam ettirdi. Verdiği bir demeçte; Trablusgarp'ın devamlı boşlandığını, İtalyanların bölgeye nüfuz etmelerine imkân sağlandığını, hatta Hakkı Paşa'nın yaptığı ilk işin Banco di Roma'nın resmîyetini onaylamak olduğunu ve İtalyanların bölgede Dârüleytam ve hastane açtığını söyleyen Sadık Bey Tanin'e verdiği röportajın devamında “bu noktadan sonra hükümetin yapması gereken iki şey vardır: Birincisi; bölgeye 50-60 bin kişilik bir ordu ve bunların ihtiyacını sevk etmek. İkincisi bölgedeki mevcut askerlerin yanı sıra 25-30 bin kişilik milis bir kuvvet oluşturmak” diyordu³⁰.

İtalyan basınının Trablusgarp'a nüfuz etme yolunda attığı önemli adımlardan biri de Trablusgarp valisi İbrahim Paşa'nın görevinden alınmasını sağlamaktı. Vali İbrahim Paşa aynı zamanda bölgedeki askeri birliklerin komutanıydı. İtalya'nın bölgeye nüfuz etme çabasının farkına hükümetten çok daha önce varmıştı ve hükümete bu yönde yaptığı uyarıların ciddiye alınmadığını da görmüştü. Bu nedenle mümkün oldukça bölgedeki İtalyan nüfuzunu kırmaya gayret gösteriyordu. Haliyle kısa sürede milliyetçi İtalya basınının da bir numaralı hedefi haline gelmişti. 20 Şubat 1911 tarihli *La Stampa* gazetesindeki haberde Vali İbrahim Paşa'nın tavırlarının her geçen gün İtalyanlara karşı daha da kışkırtıcı hale geldiği söyleniyor, valinin Türk yetkililerle yaptığı toplantıda İtalyanları hor gören açıklamalarda bulunduğu yazılıyordu³¹. 11 Mart 1911 tarihinde İtalya Dışişleri Bakanı San Giuliano, Trablusgarp'taki dini bayramlar vesilesiyle yerel gazetelerin validen destek alarak bölgedeki İtalyanları kışkırtacak faaliyetlerde bulunduğunu ve *Giornale d'Italia* ile *Corriere d'Italia* gibi gazetelerin durumla ilgili telgraflar gönderdiğini söyleyecek³², yine Berlin büyükelçisine gönderdiği yazıda; valinin bölgeden gönderilmemesi halinde sonuçlarının ağır olacağını, gönderilirse zaten iyiye giden ilişkilerin mükemmelleşeceğini belirtecekti³³. San Giuliano 25 Mart 1911'de İstanbul'a gönderdiği yazıda; Vali İbrahim Paşa'nın yerel gazeteler

²⁹ Meclisi-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 1, Cilt: 2, İçtima Senesi: 3, Yirmi Üçüncü İnikad, 27 Kânûnevvel 1326, s. 82.

³⁰ “Trablusgarp Hakkında Bir Mütalaa”, *Tanin*, Numara: 1089, 12 Eylül 1911.

³¹ “Oravi Notizie da Tripoli”, *La Stampa*, Numero: 51, 20 Febbraio 1911.

³² I Documenti Diplomatici Italiani (bundan sonra DDI), Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume V-VI, “Il Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano, All'Ambasciatore a Constantinopoli, Mayor”, Roma, 11 Marzo 1911, s. 849.

³³ DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume V-VI, “Il Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano, All'Ambasciatore a Berlino, Pansa”, Roma, 16 – 18 Febbraio 1911, s. 820-821.

vasıtasıyla İtalya'nın bölgedeki ekonomik hareketlerini engellemeye çalıştığını ve valiye bunu engellemesi için resmi bir talimat verilmesi gerektiğini iletmişti³⁴.

Vali İbrahim Paşa hakkında İtalyan basınında çıkan eleştirel yazıların Roma sefareti vasıtasıyla Osmanlı hükümetine ulaştırıldığını arşiv belgelerinden de takip edebiliyoruz. 28 Şubat 1911 tarihli *La Tribuna* gazetesi “Vali'nin İtalyanlara Karşı Düşmanlığı” manşetiyle okuyucularının karşısına çıkmış ve Vali İbrahim Paşa'yı direk hedef göstermişti³⁵. *Giornale d'Italia* gazetesi “İtalya çıkarlarına aykırı davranan Trablusgarp valisi Müşir İbrahim Paşa görevinden uzaklaştırılmalıdır” haberinin yanı sıra³⁶ 4 Ağustos 1911 tarihinde *Corriere d'Italia* gazetesinde “İtalyanların Kırgınlığı” başlığıyla şöyle bir haber yer alıyordu: “3 Ağustos'ta Vali İbrahim Paşa tarafından Osmanlı anayasasının kabulünün yıldönümü kutlamalarına tüm devletlerin gönderdiği konsoloslukların temsilcileri eksiksiz katılırken İtalyan delegasyonundan bazı kişiler elendi”³⁷. Gazetelerin vali hakkındaki bu haberlerine İtalyan diplomatların, valinin görevinden uzaklaştırılması için çalışmalarını da eklenince 11 Ağustos 1911'de İbrahim Paşa görevinden alındı. Yerine vali olarak atanan Bekir Sami Bey ise savaş başlayana kadar bölgeye gitmedi ve neticede Trablusgarp bölgesi savaş sırasında valisiz kaldı³⁸.

³⁴ DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume V-VI, “Il Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano, All'Ambasciatore a Constantinopoli, Mayor”, Roma, 25 Marzo 1911, s. 867.

³⁵ BOA. HR. SYS. 1548/13-9.

³⁶ Orhan Koloğlu, *Trablusgarp Savaşı (1911 – 1912) ve Türk Subayları*, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara, 1979, s. 2.

³⁷ BOA. HR. SYS. 1548/57.

³⁸ İbrahim Paşa'nın yerine vali olarak görevlendirilen Bekir Sami Bey, Trablusgarp'tan ve İtalyan tehdidinden o kadar bihaberdi ki 15 Eylül 1911'de yani savaşın çıkmasından sadece iki hafta önce Tanin'e verdiği röportajda; bazı hususi işlerini halletmek için nezaretten izin aldığını ve birkaç gün içinde Trablusgarp'a gideceğini söylüyor, İtalyanların akıllarındaki işgali gerçekleştirmek istediğine dair dolaşan şayialara karşı ne düşündüğü sorulduğunda ise şu cevabı veriyordu: “Sizi kat'iyen temin ederim ki bu şâyiat asla ciddi olarak telakkî edilebilecek bir mahiyette değildir. İtalya hükümeti vuracağı bir yumruktan ne gibi neticeler çıkacağını takdir ve tahmin eyleyecek derecede sahib-i vakar ve haysiyettir”. Muhabirin ısrarla: “farz-ı muhal olarak bir dakika için İtalya'nın böyle bir harekette bulunduğunu kabul edecek olursak?” sorusuna “fakat efendim, böyle bir hareketin nasıl bir mânâ-yı tazammun geleceğini bilir misiniz?” diyerek cevap vermiştir. Sözlerinin devamında “Hâlbuki bugün öyle esbab-ı kaviiye mevcuddur ki bunların cümlesi İtalyan hükümetinin memleketimizle hoş ve dostça geçinirken, memleketimizde ticaret ve sînâî için emin ve mükemmel bir pazar-ı revaç bulmuşken böyle tehlikeli bir tecrübeye teşebbüs eylemeyeceğini göstermektedir” diyordu “Trablusgarp-İtalya”, *Tanin*, Numara: 1092, 15 Eylül 1911.

Savaşa Giden Yol: İtalyan Milliyetçilerinin ve Milliyetçi Basının Yükselişi

İtalya'nın Trablusgarp'taki ekonomik ve sosyokültürel faaliyetleri ve nüfuz çabası, İtalya hükümetinin bölgeye yönelik işgal öncesinde başlattığı ve yürüttüğü diplomatik atılımlar ve son olarak Osmanlı hükümetinin İtalyan tehlikesini göz ardı etmesi gibi durumlar kısa sürede art arda gerçekleşince bir anda İtalya milliyetçileri arasında Trablusgarp yeni "vaadedilmiş toprak" olarak görülmeye başlandı. İtalyan milliyetçi kanadının ve basınının Trablusgarp'ın işgali konusunda aşması gereken başlıca sorun; halk nezdinde işgal yanlısı kamuoyu oluşturmak ve siyasi partileri işgal için teşvik etmektir. Avusturya-Macaristan'ın 1908'de Bosna-Hersek'i bir oldubitti ile ilhak etmesi İtalya'da bir an önce benzer bir hareketi Trablusgarp'ta uygulama yönünde altyapı oluşturdu³⁹.

Trablusgarp'ın işgaline yönelik İtalya basınında ilk ciddi söylem 1910 yılının sonunda başladı. Milliyetçilerin işgal konusundaki parolası şuydu: "İtalya Trablusgarp'a gitmiyor, oraya geri dönüyor!"⁴⁰. Basındaki yayımcı söylemler 1911 yılından itibaren yerini işgalci bir söyleme bıraktı ve İtalya içinde artık gür bir ses haline gelmeye başladı⁴¹. 1911 yılının tarihi önemi İtalya krallığının kuruluşunun 50. yıl kutlamalarının yapıldığı sene olmasıydı⁴². 1 Mart 1911 tarihinde savaşa giden süreç adına çok önemli bir adım atıldı; İtalyan basınındaki Türk aleyhtarı kampanyalar "*L'idea Nazionale*"⁴³(Milli İdeal) adlı gazetede yayınlanan manifesto ile resmen ilan edildi. Manifestoyu yayınlanmak için özellikle 1896'da Habeşistan'da alınan yenilginin yıl dönümü beklenmişti. Yayınladıkları yazılarda milliyetçi yazarlar Trablusgarp bölgesini seçilmiş savaş alanı olarak görüyordu. Aynı gazete Trablusgarp meselesinin çözümü için şu yolu savunuyordu: Osmanlı'ya karşı yürütülen uzlaşma politikası bir an önce terkedilmelidir. Ya Trablusgarp'taki haklarımız tanınmalı, ya da bölge işgal edilmelidir.

³⁹ İsrail Kurtcephe, "Rodos ve On İki Adanın İtalyanlarca İşgali", *OTAM*, C. 3 (1992), s. 201.

⁴⁰ Fabio L. Grassi, "Niçin Trablusgarp? İtalyan Çıkarması Ardındaki Siyaset ve Kültür", *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları 16-18 Mayıs 2011 Bildiriler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013, s. 41.

⁴¹ Paulino Toledo Mansilla, "Trablusgarp Savaşı'nın İdeolojisi ve Propaganda Esasları(1911): Trablusgarp ve Sirenayka'da Çökmekte Olan Osmanlı Kültürüne Karşı Bir Kurtuluş Çaresi Olarak Görülen İtalyan Medenileştirme Misyonu", *Osmanlı Devleti'nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları 16-18 Mayıs 2011 Bildiriler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013, s. 556.

⁴² Cunsolo, a.g.m., s. 187, Şıvgın, a.g.e., s. 18.

⁴³ Bu gazete İtalyan milliyetçilerinin ana yaygın organı olarak görülüyordu. Haftalık çıkan gazetenin ilk sayısı, manifestonun yayınlanma tarihi olan 1 Mart 1911'dir.

L'idea Nazionale gazetesi ve diğer pek çok İtalyan gazetesi bölgeye muhabirler göndererek Trablusgarp sancağı, Bingazi mutasarrıflığı ve diğer bölgeler hakkında haberler yaptırmaya başladı. Mesela işgal yanlısı gazetelerden *La Stampa* muhabiri Giuseppe Bevione sahil bölgelerinde yaptığı araştırmalar sonucu Nisan 1911'de gazeteye yazdığı makalede; bölgede iki milyon palmiyenin bulunduğunu⁴⁴, bölgedeki jeologların gözlemlerine göre Arapların Türklerden nefret ettiğini ve İtalya'ya sempati duyduğunu söyleyip, Akdeniz'de bozulan dengenin yalnızca İtalyan işgali ile düzelebileceğini iddia ediyordu. Milliyetçilerin lideri konumundaki Enrico Corradini, *L'idea Nazionale*'de yazdığı yazıda Bingazi için "küçük bir cennet" ifadesini kullanıyor, Heredot'un "bölge yılda üç verimli mevsime sahiptir" söylemi üzerinde durarak İtalyan kamuoyunu bölgenin verimlilikleri hakkında bilgilendiriyordu. Bölgenin verimliliği hakkında Castellini adındaki gazeteci "oradaki akarsular tıpkı bizim Alp dağlarının vadilerinde akan sular gibi gürül gürül haykırarak ve kabarak, kendilerine gülümseyen toprakları sularıyla döllüyorlar" yazacaktı⁴⁵. İtalyanları kendi ülkelerinde tütün, pamuk, zeytin, ipek, şarap gibi alanlardaki yetersizliği ve kendi ülkelerini bu konularda istenen verimliliğe getirememiş olmaları, basında yer alan bölgenin verimliliği ve İtalyan arkeologların bölge hakkındaki sözleriyle birleşince kaçınılmaz olarak kamuoyunun Trablusgarp'a ilgisi artıyordu.

Corradini yazdığı bir yazıda; "ulusumuz genç, sağlıklı, güçlü ve hareketli; Osmanlı İmparatorluğu gibi çöküşte olan bir imparatorluğun tam tersi. İlahi adaletin emirlerinde bu imparatorluğun yıkılacağı yazılmışsa benziyor ve onlara son ölümcül darbeleri vuranların da bizler olacak olması bence çok iyi" dedikten sonra Ain Zara'da Roma dönemine ait mozaiklerin keşfedilmesiyle "çölün kumları altında çıkan bu mozaikler bize bırakılan miras mektubudur. Onlar burada çarpıştılar ve galip geldiler, atalarımızın izlerini yeniden bulmaktayız. On altı yüzyıldır sekteye uğramış hayat yoluna kaldığımız yerden devam ediyoruz" diyerek tarihsel bağları Trablusgarp'ın işgaline gerekçe olarak üretiyordu. Corradini bir başka yazısında askeri işgalin, Trablusgarp'ın ve tüm Tripolitanya bölgesinin yok olmasını önleyecek tek geçerli yol olduğunu söyleyip yalnızca bu yolla yaşlı Arap-Türk Trablusgarp'ı ölümü gerisinde bırakır ve yeni İtalyan Trablusgarp'ına yaşam yolu açılabilir diyecekti⁴⁶. *L'idea Nazionale* gazetesi 1911 Mart'ından savaşın çıkacağı Eylül ayına kadar İtalya kamuoyunu Trablusgarp konusunda etkilemek için birçok çarpıcı manşetle okurlarının karşısına çıkmaya devam etti. 8 Mart'ta "Trablusgarp, İtalyan Dış Politikasının Dayanak Noktasıdır" manşetiyle yayınlanan gazete⁴⁷, 5 Nisan 1911'de "Trablus'ta İtalyan

⁴⁴ Bu iddia metrekareye 45 palmiye ağacı düşmesi gibi mesnetsiz bir anlam taşıyordu.

⁴⁵ "Che Cosa Vale La Tripolitania", *L'idea Nazionale*, Numero: 5, 29 Marzo 1911.

⁴⁶ Mansilla, a.g.m., s. 557-559.

⁴⁷ "La Tripolitania è il Fulcro Della Politica Estera Italiana" *L'idea Nazionale*, Numero: 2, 8 Marzo 1911.

Çıkarları Tehdit Altında” şeklindeki haberiyle halkın ilgisini bölgeye yönlendirdi⁴⁸. Yine Nisan ayında “İtalya, Trablusgarp İçin Genç Türklerle Boğuşuyor” manşetiyle basılan gazetede bölgedeki İtalyan hâkimiyeti için Osmanlı Devleti ile yapılan mücadele anlatılırken⁴⁹, Ağustos ayında bölgenin yeraltı zenginlikleri nazara verilip⁵⁰, bölgeye başka devletlerin barışçıl şekilde nüfuz etme çabaları aktarılıyordu⁵¹. 14 Eylül 1911’de ise artık “işgal” kelimesi açık bir şekilde ifade edilmeye başlanmıştı⁵².

İtalya milliyetçileri işgal için bir Roma tezi üretip bu tezi basında işleyerek hükümeti ve halkı etkisi altına almaya gayret ediyordu. İtalyan milliyetçilerine göre İtalya devleti, şanlı Roma’nın mirasçısı olmak istiyorsa tıpkı Roma’nın yaptığını yapmalı, geri kalmış halkları medenileştirmeli, beyaz adamın sorumluluğunu yerine getirmeliydi⁵³. Ayrıca eğer böyle bir işgal gerçekleşirse dünyadaki tüm İtalyanlar için de bir uyanış yaşanabilirdi.

Milliyetçi Corradini’nin *L’idea Nazionale*’de yazdığı yazılar daha sonra “*L’ora Di Tripoli*” adıyla kitaplaşacak (Milano-1911) ve buna benzer işgal yanlısı birçok kitabın çıkmasına da öncülük edecekti. Bu kitaplar içinde yazarı belli olmayan “Bucalo” adlı kitapçıkta şu ifadeler yer alıyordu: “Yaklaşık 80 yıldır⁵⁴ barbar bir halk, Kuzey Afrika’nın iki verimli toprağını korkunç bir esaret altında elinde tutuyor. Daima şiddet, yağmacılık ve alçak bir sömürü altında yöneten bu halk, uygarlığın şanlı ilerleyişine engel oluyor. Her zaman gelişmenin öncüsü olan ve olacak olan İtalya’mız, zulüm ve aşağılık bir esaret altında olan bu vilayetlere karşı kayıtsız kalamazdı. Şimdi Türk hükümdarlığı altında Tripolitanya’nın kaybettiği özgürlüğünü ve adaletin garantisini İtalyan bayrağı olacaktır. Üç rengin gölgesinde herhangi bir adaletsizlik ya da haksızlık olamaz ve yapılamaz.”⁵⁵

Aslında *L’idea Nazionale*’nin 1 Mart 1911’de yayın hayatına başlamasından önce 1911’in başlarında İtalya matbûatında Trablusgarp için tahrikkâr haberler

⁴⁸ “Gli Interessi Italiani Minacciati in Tripolitania”, *L’idea Nazionale*, Numero: 6, 5 Aprile 1911.

⁴⁹ “L’Italia Alle Prese Con i Giovani Turchi Per la Tripolitania”, *L’idea Nazionale*, Numero: 8, 20 Aprile 1911.

⁵⁰ “La Ricchezza Aspettante Nell’altipiano Cirenaico”, *L’idea Nazionale*, Numero: 27, 31 Agosto 1911.

⁵¹ “La Penetrazione Pacifica Degli Altri”, *L’idea Nazionale*, Numero: 26, 24 Agosto 1911.

⁵² “Il Dilemma Tripolino: L’occupazione o la Rinuncia”, *L’idea Nazionale*, Numero: 29, 14 Settembre 1911. (Ek – 6).

⁵³ Agbili, a.g.t., s. 93.

⁵⁴ 80 yıl tabirinin kullanılması muhtemelen 1835’te bölgenin doğrudan Osmanlı idaresine bağlanmasından kaynaklanmakta ancak kitabı yazan anonim şahıs Trablusgarp’ın 1551’den beri Osmanlı Devleti sınırları içinde yer aldığını –muhtemelen kasıtlı şekilde– göz ardı etmekteydi.

⁵⁵ Mansilla, a.g.m., s. 560-561.

yapılıyordu ama *L'idea Nazionale*'nin haberlerinin halkta ve hükümet üzerinde oluşturduğu etki ve başarı, bütün İtalyan basınını yönünü Trablusgarp meselesine çevirmesine yol açtı. 1911 baharından savaşın çıktığı tarih olan 29 Eylül 1911'e kadar İtalyan basınında çıkan birçok haberde artık Trablusgarp meselesine dair haberler görülüyordu. Özellikle *Risorgimento*, *La Tribuna*, *La Stampa*, *Corriere d'Italia*, *Avvenire* gibi Katolik gazetelerin yanında, *Il Giornale d'Italia*, *Il Messagero*, *Il resto del Carlino* gibi ulusal gazeteler bu tip haberlerin öncüsüydü.

İşgal yanlısı gazetelerde görev yapan Giuseppe Mazzini ve Vincenzo Gioberti gibi yazarlar işgal için "kutsal görev" tabirini kullanacak, *La Stampa* yazarı Giuseppe Bevione ise bir adım daha ileri giderek Trablusgarp için "vaadedilmiş toprak" diyecekti⁵⁶. Hüseyin Cahid, *Tanin*'deki başyazısında bu durumu dile getirip İtalyanların Trablusgarp için "arz-ı me'vud" dediklerini yazacaktı⁵⁷. 1881'de Tunus'un işgaline kadar önemsenmeyen Trablusgarp toprağı bir anda İtalya için vaadedilmiş toprak oluvermişti. Kuşkusuz bunda 1911'e kadar İtalya'nın "şanına yaraşır" bir toprak alamamış olmasının etkisi büyüktü.

1911 yazında artık Trablusgarp'ın alınmasına dair milliyetçi söylem iyiden iyiye arttı. İtalya'nın Habeşistan'daki bozgununu unutturacak, Tunus hezimetinin acısını dindirecek ve Avrupa'da prestijini artıracak bir adım için mutlaka Trablusgarp'ın alınması gerekiyordu⁵⁸. Artık İtalya gazetelerinde muhalif birkaç söylem dışında herkes ağız birliği etmişçesine işgalin haklılığını konuşuyordu. İşgale karşı çıkan cılız sesler içerisinde en ilginç Sosyalist Parti içerisinde bir gençten geldi: Benito Mussolini. İleride İtalya'nın kaderine yön verecek ve Akdeniz için "Mare Nostrum" (Bizim Deniz) diyecek olan Mussolini, o dönemde ironik bir şekilde işgale karşı çıkan en önemli isimlerden biriydi. *Lotta di Classe* gazetesine yazdığı bir yazıda "eğer anavatan bizden yeniden para ve kan feda etmemizi isterse, proletarya buna grevle karşılık verecektir" diyerek muhtemel bir savaşta işçileri greve götüreceğini söyleyip hükümeti tehdit ediyordu⁵⁹. Mussolini bu söylemini savaş sırasında da sürdürecekti, Trablusgarp'a giden İtalyan ordusunun geçişi sırasında göstericilerle beraber rayların üzerine yatacağı⁶⁰. İşgal karşıtı söylemlerden biri de Salvemini'den gelmişti. Salvemini, İtalyan basınıının iddia ettiği gibi işgal sırasında Arapların İtalya ordusunu kurtarıcı olarak karşılamayacağını⁶¹, herkesin sözünü ettiği vaadedilmiş toprakların Trablusgarp

⁵⁶ "Mentre si Farnetica Sull'avventura Tripolina", *Avanti!*, Numero: 253, 12 Settembre 1911.

⁵⁷ "Trablusgarp ve İtalya", *Tanin*, Numara: 1082, 5 Eylül 1911.

⁵⁸ Ahmet Öğreten, "İtalya'nın Trablusgarp'a Saldırısı Karşısında Osmanlı Toplumunun Tavrı", *Tarih ve Medeniyetler Tarihi (Bildiriler)*, Cilt: 5, Ankara, 2012, s. 2278.

⁵⁹ İtalyan basınıının tepkisinden dolayı bu grev gerçekleşmeyecekti.

⁶⁰ Şıvgın, a.g.e., s. 19.

⁶¹ Gerçekten İtalya basınıının önemli bir kısmı, İtalyan işgali sırasında yerel Arap halkının kendilerini bir kurtarıcı olarak karşılayacağını ve Osmanlı'ya karşı İtalya'yı destekleyeceklerini iddia ediyorlardı. Fakat savaş sırasında durumun böyle olmadığı

olmadığını, İtalya'nın böyle bir maceraya girerse ödediğinden daha fazlasını kaybedeceğini ve gittiği zaman dev bir kum kutusundan başka bir şeyle karşılaşmayacağını söyledi⁶².

İşgale karşı en önemli muhalif söylem ise sosyalist *Avanti!* gazetesinden geldi. 9 Eylül 1911 tarihinde “Onların Fas'ından Bizim Trablus'umuza” manşetiyle yayınladığı yazıda İtalya'daki ılımlı ve milliyetçi kanadın birkaç yıl öncesine kadar Trablusgarp işgaline karşı çok isteksiz davranmasına rağmen şimdi hepsinin bu işgal için çılgınlık attığını söylüyor ve bu durumu eleştiriyordu⁶³. Savaşın çıkacağı son ana kadar muhalefetini sürdüren gazete 25 Eylül 1911'de “Trablusgarp Deliliğine Doğru - Proletarya Savaşa Karşı” manşetiyle okurlarının karşısına çıkıp yakın zamanda çıkacak olan Türk-İtalya Savaşı'na karşı olduğunu duyuracak⁶⁴, 27 Eylül 1911'de savaşı engellemek adına son kozunu kullanarak işçilerin 24 saatlik bir grev gerçekleştireceğini kamuoyuna ilan edecekti⁶⁵. Savaşın çıktığı gün ise proletaryanın savaş karşıtı gösterilerini manşetten yazacaktı⁶⁶. *Avanti!* gazetesinin tüm bu muhalif söylemler konusunda geç kalmış olduğu söylenebilir zira milliyetçi basının 1911 yılı başından beri başlayan ve sene ortasında artarak devam eden işgal söylemlerine karşı *Avanti!* gazetesi ancak Eylül ayının başlarından itibaren işgal karşıtı yayınlar yapmaya başlamıştı.

anlaşılacak (Şeyh İdris gibi münferit örnekler toplam yerel Arap halkının çok küçük bir kısmını teşkil ediyor), yaklaşık 5.000 kişilik Osmanlı birlikleri Müslüman Araplardan aldıkları destek sayesinde sayıca kendilerinden çok üstün İtalya'yı sahilde tutabileceklerdi bkz. Kemal Beydilli, “Trablusgarp Savaşı”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ek - 2, ss. 613 – 616. Osmanlı güçlerinin 28 bin kişi olduğunu iddia eden Beehler'in verdiği sayı ise abartılıdır. Meclisi-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 1, Cilt:1, İçtima Senesi: 4, Beşinci İnikad 7 Teşrinievvel 1327 (1911), s. 67. İtalya başbakanı Giolitti de Osmanlı ordusunun sayısını 3.000-4.000 kişi arası değiştiğini söyler. Giolitti, a.g.e., s.60. Ayrıca savaş sırasında Osmanlı tebaasının Osmanlı'ya verdiği destek için bkz. Öğreten, a.g.m., ss. 2277-2300.

⁶² Şıvgın, a.g.e., s. 20. Sosyalist ve antifaşist politikalarıyla bilinen Salvemini, İtalyan Sosyalist Partisi (Partito Socialista Italiano – PSI) üyesi ve etkili yazarlarından biriydi. Dönemin başbakanı Giovanni Giolitti'yi yoğun bir şekilde eleştirdi ve 1910 yılında “Il Ministro Della Malavita” adlı bir broşürle bunu ilan etti. Türk – İtalya Savaşı'na da karşı olan Salvemini, bu savaştaki pasif tutumundan dolayı partisinden ayrılacak ancak çabaları savaşın çıkmasını engelleyemeyecekti. Dante A. Puzzo, “Gaetano Salvemini: An Historiographical Essay”, *Journal of the History of Ideas*, Vol: 20, No: 2 (Apr., 1959), s.217 – 235.

⁶³ Dal "Loro" Marocco Alla "Nostra" Tripoli, *Avanti!*, Numero: 250, 9 Settembre 1911.

⁶⁴ “Verso La Follia Tripolina - Il Proletariato Contro la Guerra”, *Avanti!*, Numero: 266, 25 Settembre 1911. (Ek – 5).

⁶⁵ “Domani Sciopero Generale di 24 Ore in Tutt'Italia”, *Avanti!*, Numero: 268, 27 Settembre 1911.

⁶⁶ “Le Manifestazioni del Proletariato Contro la Guerra” *Avanti!*, Numero: 269, 29 Settembre 1911.

İtalya gazetelerindeki işgale karşı seyrek muhalif seslere rağmen genel kamu işgalin mutlaka bir an önce gerçekleşmesi yönündeydi. Gazetelere göre işgalin gerçekleşmesinde son adım hükümetin harekete geçmesiydi fakat hükümet bir türlü gereken adımları atmıyor ve pasif davranıyordu. Gerçekten de İtalya hükümeti o dönemde işgal için kararsızdı. Birçok defa Osmanlı Devleti'ne, Kuzey Afrika topraklarını garanti eden açıklamalarda bulunmuştu. Başbakan Giolitti anılarında böyle davranmasının nedenini, tedbirli davranmak ve yapılacak harekâtı kimseye belli etmemek olduğunu söylese de⁶⁷ gerçekte hükümetin işgal için kararsız olduğunu Dışişleri Bakanı San Giuliano'nun 28 Ağustos 1911'de Avusturya maslahatgüzarı ile arasında yapılan görüşmeden anlayabiliyoruz. Görüşmede dışişleri bakanı işgal gibi bir düşüncelerinin olmadığını açık bir şekilde Avusturya maslahatgüzarına söylüyordu. Dahası, İtalya basınında hemen her gün çıkan Trablusgarp'ta İtalyanların uğradığı sözde haksızlıkları içeren yazıları teskin etmek için İtalya hükümeti yalnızca Bâbüâli'ye uyarılar göndermekle yetinmiyor, herhangi bir askeri hazırlığa son ana kadar girişmiyordu.

İtalyan Basını Karşısında Osmanlı Hükümeti ve Tanin

İtalya basınının özellikle 1911 yılından itibaren artan şekilde başlayan Trablusgarp ilgisi, beraberinde buraya muhabirlerin gönderilmesini ve bölgeyle ilgili çeşitli haberlerin İtalyan gazetelerinde yer bulmasını sağladı. Çoğu zaman bu haberler, Trablusgarp'ta yaşayan İtalyan vatandaşlarının uğradığı haksızlık veya Banco di Roma'ya karşı uygulanan sözde kasıtlı menfi politika ile ilgiliydi. Bu haberler kuşkusuz Osmanlı kamuoyu ve basınında da yankı buldu. Bunun yanında İtalyan basınının bu yolda çıkardığı gazete haberlerini Roma sefaretini tercüme ederek ve genellikle kupürlerini de yanına iliştiyerek doğrudan Bâbüâli'ye gönderiyordu. Roma sefaretinin dışında Trablusgarp valisi de çeşitli kereler Bâbüâli'yi uyarak bölgede İtalyanların yaptığı faaliyetlerin iç yüzünü hükümete aktarıyor ve İtalya basınında çıkan yalan haberlere vurgu yapılarak gereken tedbirlerin alınmasını istiyordu. Osmanlı arşivinde 1911'in başından savaşın çıktığı Eylül 1911'e kadar Bâbüâli'ye, Trablusgarp vilayetinden gönderilen onlarca rapor ve Roma sefaretinden gönderilmiş birçok gazete kupürü ve tercüme örnekleri vardır. Sefaretten gelen telgrafların genellikle ilk sayfasında, İtalya basınında yer alan haberlerin özeti yer alıyor ardından mümkünse gazeteler kesilip değilse de muhtevâsı yazılıp hükümete ulaştırılıyordu.

Mesela 21 Şubat 1911'de İtalya'da bulunan Rıfat Paşa'nın gönderdiği bir gazete haberine göre *Giornale d'Italia* gazetesi "Trablusgarp'taki İtalyanların Durumu Gittikçe Kötüleşiyor" manşetiyle çıkıyordu⁶⁸. Yine aynı gazetenin başka bir haberinde "Trablusgarp'taki Ciddi Durum!" manşeti yer alıyor ve İtalya basını

⁶⁷ Giolitti, a.g.e., s. 41.

⁶⁸ BOA. HR. SYS. 1548/10-6.

kendi hükümetini uyarıyordu⁶⁹. 1 Mart 1911'de *La Tribuna* "Trablusgarp'taki İtalyanların Durumu-Yeni Türk Hataları" başlığıyla yayınladığı haberinde; Trablusgarp'ta bulunan *Il Secolo* gazetesi muhabirinin 25 Şubat 1911'de *La Tribuna* gazetesine gönderdiği telgraftan hareketle; bölgede yerel yetkililer tarafından Dr. Wischer adında Alman bir hekimin tıp kliniği kurmasına müsaade edilirken "kasıtlı olarak" İtalyan doktor Zaccari'nin klinik kurmasına müsaade edilmediğini vurgulamıştı. İzin verilmemesinde doktor yetersizliği olmadığı aksine Zaccari'nin mesleğini ifâ etmesinin engellenmeye çalışıldığı da özellikle belirtiliyordu. Aynı gazetenin hemen alt satırında şu haberler vardı: "Trablusgarp ile Tunus arasında yapılacak yeni telgraf hattı ve deniz taşımacılığı imtiyazı İtalyan şirketlerin rakibi olan Fransız ve Avusturya şirketlerine verildi. Amerikan'ın fosfat çıkarma talebi ve Mısır-Tunus arasındaki bağlantı hatlarının Amerikan şirketi tarafından yapılması da yine Umur-ı Nafia Nezareti tarafından onaylandı". Gazete muhabiri aynı zamanda İtalya sermayeli şirketlere karşı uygulanan politikaları da şöyle aktaracaktı: "İtalyan sermayeli şirketler kapanma noktasına geldi. Banco di Roma bir silindir fabrikası kurdu fakat kapatmak zorunda kalacak. Ayrıca kıyı şeridinde kiraladığı taş ocaklarına da iki kilometrelik bir askeri üs inşa edileceği için bunu da kapatmak zorunda kalacak." Gazete, haberleri aktardıktan sonra en son satırlarında "Osmanlı'nın bu baskılarının İtalya tarafından kabul edileceği düşünülüyorsa yanılıyorlar" yazıyordu⁷⁰. Bu gazete haberi de tercüme edilerek kupürleriyle beraber Bâbü'lî'ye gönderildi.

20 Şubat 1911'de *La Stampa*'da çıkan haberde Trablusgarp valisi İbrahim Paşa'nın Sirenayka kükürt madenlerinin Amerikalılara imtiyazını onayladığı ayrıca bir Amerikan buharlı gemisinin, Osmanlı yetkililerinin rızasıyla Syrti Körfezi'ne yelken açarak sahili keşfettiği yazıyordu⁷¹. Bu haberi hükümete gönderme ihtiyacı hissetmeyen Roma sefaretî bir hafta sonra 26 Şubat 1911 tarihli *Giornale d'Italia* gazetesinde çıkan düşmanca haberleri Bâbü'lî'ye aktardı. Gazetenin haberinde Tunus-Trablusgarp telgraf hattının Fransız mühendislere verildiği, Dr. Ficher ve Konstantinopal enstitülerinde diplomasını alan Alman uyruklu kişilerin, yerlilere hizmet veren bir poliklinik kurduğu ve Bingazi'deki fosfat imtiyazı için Amerikalı şirketlerle müzakereler yapıldığı yazılıydı⁷². 27 Şubat 1911'de çıkan *La Tribuna* gazetesi; Bingazi-Dementi arasındaki fosfat imtiyazının Amerika'ya verilmesi ve Amerika'nın sahil şeridinde fizibilite çalışması yapması hakkında haberle çıktı⁷³. Bölgeden gelen bu haberlerin İtalya kamuoyunda tepkiyle karşılandığı ve Trablusgarp'ta İtalyan şirketlerine karşı bir haksızlık yapıldığına dair halkta uyandırdığı intibâyı tahmin etmek güç değil. Ama bunun ötesinde gelen

⁶⁹ BOA. HR. SYS. 1548/10-8.

⁷⁰ BOA. HR. SYS. 1548/13-3.

⁷¹ "Oravi Notizie da Tripoli", *La Stampa*, Numero: 51, 20 Febbraio 1911.

⁷² BOA. HR. SYS. 1548/13-5.

⁷³ BOA. HR. SYS. 1548/13-7.

haberlerin ağırlıklı olarak İtalya'nın bölgedeki ekonomik faaliyetlerini sekteye uğratacak şeylerle ilgili olduğu da dikkate değer bir durumdur.

İtalyan muhabirlerinin bölgeden gönderdiği haberlerin çoğu zaman abartılı olduğu ve bu muhabirlerin Trablusgarp'ı karıştırmak adına faaliyetlerde bulunduğu, Trablusgarp valiliğinden gönderilen raporlardan anlaşılmaktadır. Mesela 15 Nisan 1911 tarihinde Trablusgarp Vilayeti'nden Emniyet-i Umûmiye Müdüriyeti'ne gönderilen yazıda; İtalya gazetelerinden bazı muhabir ve muharrirlerin İtalya hükümetinden aldığı destekle Trablusgarp'ta bazı şüpheli faaliyetlerde buldukları ve bunu engellemek adına birkaç polis memurunun bölgeye tayin ve istihdamı ile gereken tedbirin alınması arz ediliyordu⁷⁴.

İtalyan gazeteleri, bölgede huzurun bozulduğu şâyiasını yayıp işgale geçerli zemini hazırlayabilmek için Trablusgarp'ta isyan çıktığına ve Arapların bölgelerini terk edip hükümetin bölgeye asker sevk ettiğine dair haberler yazmaya başlayınca Trablusgarp vilayetinden durumun îzâhatı ve tekzip için Dâhiliye Nezâreti'ne bir tahrîrat gönderildi. Bu tahrîrat; İtalya matbûatı için “inkıtâ bulmaz bir mebni-i erâcif ve ekâzibden (durmaksızın yalan sözler söyleyen) başka bir şey olmayan İtalya matbûatı” tabiri kullanılıyordu. Yazının devamında bu gazetelerin ekserisine karşı lâkayt kalınmış olursa da memlekette isyan ve buhran olduğuna dair böyle büyük yalanların tezkibinin faydalı olacağı beyan ediliyordu. Özellikle “*Journal d'Italya* gazetesinin 10 Mayıs 1911 tarihli ve yüz yirmi dokuz numaralı neşriyatında yer alan ve Bingazi'deki isyan için iki yüz süvari ve mühimmat ve iki batarya top sevk edildiğini ve ahalinin Tunus civarına kaçtığı, Arapların dağlara çekildiği ve Avrupa temsilcilikleri ile İtalyanların zarar gördüğüne dair neşriyat tezkib edilmelidir” tavsiyesinde bulunuluyordu. Yazıda; Bingazi'ye bir bölük süvari askeri gönderildiği fakat bu birliklerin iki seneden beri orada olduğu ve farklı amaçlarla gönderildiği belirtiliyordu. Topçu birliklerinin ise kat'iyen aslı yoktu. Arapların dağlara çekildikleri de doğru değildi. Ahalinin eskiden olduğu gibi amelelik yapmak ve para kazanmak için Tunus ve Bingazi civarlarına gittiği açıklaması yapılıyordu⁷⁵. Anlaşılacağı üzere İtalya gazeteleri bölge hakkında yalan haberler çıkararak müstakbel işgallerine gerekçe oluşturacak ortamı hazırlamaya gayret gösteriyordu.

İtalyan gazetelerinin yalan haberleri ve bu haberler hakkında hükümete gönderilen bu tekzip ne ilk ne de sondu. Mesela Roma sefiri Rıfat Paşa, *Giornale d'Italia*'da 10 Mayıs 1911 tarihinde “Pasetti” isimli muhabirin imzasıyla çıkan yazıda İtalyan arkeologlar Prof. Beguinot ve Prof. Aurigemma'ya Trablusgarp valisi tarafından çalışma izni verilmediğine dair haberin tezkibini istedi⁷⁶.

⁷⁴ BOA. DH. EUM. MH. 27/74.

⁷⁵ BOA. HR. SYS. 1548/23-1 (Ek – 1).

⁷⁶ BOA. HR. SYS. 1548/46-2 (Ek – 2). Bir başka tekzip için bkz. BOA. HR. SYS. 1548/31.

Bölge hakkında İtalya gazetelerinde yalan ve taraflı haberler o denli arttı ki Harbiye Nezâreti, Hâriciye Nezâreti'ne gönderdiği yazıda bu konuda gerçek haberlerin Hâriciye Nezâreti tarafından duyurulmasını istemek zorunda kaldı: “Bugünlerde gerek ecnebi ve gerekse Osmanlı matbûatında Trablusgarp hakkında İtalyan gazetelerinden naklen birçok havadis ve şâiyat görülmekte olduğundan esas mesele hakkında nezâret-i aliyelerince mevcut olan mâlûmat-ı sahihanın îtâsı mütemennâdır ol babda emr u ferman hazreti men lehu'l emrindir”⁷⁷.

4 Ağustos 1911'de *La Stampa* gazetesi “Eski Milano Belediye Başkanından Etkileyici Bir Mektup” başlığıyla verdiği haberde Eski Milano başkanının “benim her zaman arzuladığım şey Trablusgarp'ın işgalidir. Bunu geleceğimiz için vazgeçilmez görüyorum” sözleri verilerek halkı etkilemeye devam ediyordu⁷⁸.

İtalya basınında Trablusgarp işgaline zemin için hazırlanan tüm bu kışkırtıcı haberlerin Osmanlı hükümetine gönderilmesini yetersiz gören Roma'daki Osmanlı maslahatgüzarı Seyfeddin Bey, Eylül 1911'den itibaren İtalyan gazetelerinde Trablusgarp'ın işgaline yönelik haberlerinin artması üzerine geç de olsa İtalyan basınındaki önemli gazetelerin işgale yönelik fikirlerini belirten bir raporu 11 Eylül 1911'de Bâbîâlî'ye gönderdi. Bu raporun içeriğine bakarak İtalyan basınındaki gazetelerin işgale yönelik fikirlerini açık bir şekilde görebiliyoruz. Rapora göre İtalyan gazetelerin görüşleri ve Trablusgarp işgali hakkındaki düşünceleri şu şekildedir:

Corriere della Sera (Milano): Muhâfazakâr liberal. Bağımsız gazete. Hükümet karşıtı. İşgale taraftar⁷⁹.

Tribuna: Liberal, fırsat bulunduğu işgalin gerçekleşmesine taraftar.

Giornale d'Italia: Muhâfazakâr liberal. Son zamanlarda milliyetçi temâyüllere eğilimli, hükümet karşıtı. Koyu bir işgal yanlısı.

Popolo Romano: Muhâfazakâr liberal. Resmî olmayan günlük. Hükümet yanlısı. Belirli bir görüşe sahip değil.

Vita: Liberal. Yarı resmî gazete. Hükümet yanlısı. Hâlihazırda işgalin uygun olmadığı görüşünde.

Avanti!: Sosyalist. Hükümet ile ilişki kurma eğiliminde. İşgal karşıtı. (Hükümetten etkilendiği söyleniyor.)

Messaggero: Liberal. Hükümet yanlısı. İşgale taraftar.

Il Secolo (Milano): Cumhuriyetçi. Hükümet karşıtı. Savaş karşıtı.

⁷⁷ BOA. HR. SYS. 2954/10.

⁷⁸ BOA. HR. SYS. 1548/58.

⁷⁹ Bu gazete Eylül 1911'e kadar işgale karşı bir yayın takip ediyordu.

Stampa (Torino): Liberal. Hükümet yanlısı. İşgalin büyük destekçisi.

Corriere d'Italia: Muhâfazakâr, dini. Banco di Roma resmi yayın organı. Aşırı işgal yanlısı.

Il Resto del Carlino (Bologna): Liberal. Radikal görüşlerin yayın organı. Hükümet karşıtı. İşgal yanlısı.

Mattino (Napoli): Muhafazakâr. Hükümet karşıtı. İşgal yanlısı.

Adriatico (Venedik): Liberal. İşgal yanlısı.

Caffaro (Cenova): Liberal. İşgal yanlısı.

Perseveranza (Milano): Muhâfazakâr, dini. İşgal yanlısı.

Messaggero ve *Il Secolo (Milano)* aynı şirkette birleşti fakat farklı politik görüşlere sahip.⁸⁰

Gönderilen raporda İtalyan gazetelerinin çoğunun Eylül ayı itibariyle işgal yanlısı olduğunu görüyoruz. İçlerinde hükümete muhalif olan gazeteler olsa da İtalyan matbûatında genel kamı Trablusgarp işgalinin gerçekleşmesi gerektiği yönünde ağırlık kazanmıştı. Zaten rapordan yaklaşık iki hafta sonra da beklenen işgal gerçekleşecekti.

Kendisine gönderilen onlarca işgal yanlısı gazete haberi ve vilayetten gönderilen uyarılara rağmen Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa yine de savaşı engellemenin yollarını arıyordu. Berlin, Paris, Londra, Petersburg, Viyana ve Roma sefaretlere gönderdiği yazıda; İtalya gazetelerinin Trablusgarp halkını tahrik edici yayınlar çıkardığını⁸¹ ve bu yayınların Avrupa devletleri tarafından engellenmemesi ve gerekli tedbirlerin alınmamasını “...bu beyannâmelerin birinde İtalyan matbûatına ihtiyâta riâyet etmeleri tavsiye olunmamasından dolayı efkâr-ı umûmiye-i Osmaniye bir kat daha müteessir olmuştur” şeklinde vurguluyordu. Hükümetin Avrupa devletlerinden beklentisi muhtemel bir işgale karşı daha sert bir karşı duruştu ama Avrupalı devletlerin işgale karşı çıkmak için geçerli bir sebepleri yok gibi görünüyordu. Yazının devamında İtalyan gazetelerinin bölgeye İtalyan askerlerinin sevkiyatı ve savaş tahrîkâtı için yaptıkları haberlere karşı da “böyle bir harp vuk’u bulması takdirinde Devlet-i Osmaniye’nin her ne mevkiye bulunursa bulunsun son derece şiddet ve metânle kendisini müdâfaa edeceğini” sefirlere bildiriyordu⁸². Bâbîâli, gözü pek söylemlerine rağmen yine de son ana kadar savaşın gerçekleşmemesi için çabıyor, Trablusgarp ve Bingazi’ye gönderdiği şifreli tahrîratta “İtalya gazetelerinin Trablusgarp hakkında neşriyatından müteheyyc olan ahalide

⁸⁰ BOA. HR. SYS. 2907/28 (Ek – 3).

⁸¹ Bununla ilgili çıkan bir yazı için bkz. “Trablusgarp-İtalya”, *Tanin*, Numara: 1091, 14 Eylül 1911

⁸² BOA. HR. TO. 386/29.

İtalyalılara karşı boykotaja teşebbüs ettiklerine dair gazetelerde bir rivayet görüldüğü” belirtildikten sonra “sahih ise İtalyaca pek ziyade sû-i tesiri mucib olacağı” ve “böyle bir teşebbüs vuk’una zinhar meydan verilmemesi ve rivayet-i vuk’ua tekzip olunmak üzere keyfiyetin serîan bildirilmesi” isteniyordu⁸³.

Sefaretlerden ve vilayetten gelen uyarıların dışında Osmanlı basını da İtalyan matbûatının tahrikleri karşısında sessiz kalmamış ve hükümeti defalarca gazete köşelerinde uyarıyordu. Özellikle dönemin etkili gazetelerinden *Tanin*, 1911 ortalarında Trablusgarp ile ilgili başlayan yazılarını Ağustos sonu itibarıyla artırmaya başladı. Eylül ayında ise neredeyse her gün Trablusgarp ile ilgili bir yazı çıkmaya başladı.

Tanin gazetesi 30 Ağustos 1911 tarihli sayısında Almanya’nın Trablusgarp konsolosunun Roma’da bulunduğu sırada *Corriere d’Italia* gazetesine verdiği röportajı tercüme ediyordu: “Trablusgarp’ta 80.000 Müslüman vardır ve bu bölgenin kaybı Türkiye için çok zararlı olacaktır. Almanya bölgede sadece iktisâdî çıkarlarını korumaya çalışıyor. Fakat ilerde İtalya Trablusgarp’ta Fransa ve İngiltere arasında sıkıştırlarsa kendilerinin bu fütûhata sevk edenleri asla affetmeyeceklerdir.”⁸⁴ Fas’ın Fransa tarafından işgali üzerine İtalya’nın telafi çalışmalarını anlatan bir haber 2 Eylül 1911 tarihli *Tanin*’de şu şekilde çıktı: “İtalya; Berlin, Londra ve Paris kabinelerinde yaptığı faaliyetler sonucunda Fas’taki uğradığı zararın taminine mukabil Trablusgarp’ta bazı taleplerde bulunduğu bildiriliyor.”⁸⁵

Tanin’de İtalya matbûatı için yazılan en çarpıcı yazı ise 5 Eylül 1911’de Hüseyin Cahid imzasıyla çıkan başyazıdır. İtalyan matbûatı için; “İtalya gazetelerinin pek iyi bir hali vardır. İçlerinde sır tutamazlar. Hatta en ufak olayda bile içindekileri söylerler. Trablusgarp hakkındaki yayınları buna örnektir” dedikten sonra İtalya gazetelerindeki yazıların tamamını tercüme etmediklerini eğer etselerdi iki ülke arasında büyük sorunlar yaşanacağı ifade edildikten sonra Osmanlı ile Fransa ne zaman Trablusgarp konusunda ihtilafa düşse Osmanlı basınından daha çok İtalyan basınının bağırmağa başladığını, bunun da “kara gözümüz için değil” bir çıkar ve Trablusgarp’ta bir gelecek görmelerinden kaynaklandığını söylüyordu. İtalya’nın Trablusgarp’ı arz-ı mevud olarak gördükçe ikili ilişkilerin düzelmeyeceğini söyleyen Hüseyin Cahid “İtalyanların Trablusgarp’ı ele geçirmek için nüfuz etmeye çalışması zayıf bir politikaymış

⁸³ BOA. BEO. 3938/295305. Boykot hakkında İtalya basınında çıkan haber için bkz. “I Turchia Proclamano il Boicottaggio Contro le Merci Italiane”, *La Stampa*, Numero: 255, 14 Settembre 1911; “Boicottaggio Anti – Italiano in Turchia”, *Corriere della Sera*, 14 Settembre 1911. Boykot haberinin *Tanin*’deki yansıması için bkz. “Trablusgarp’ta İtalyanlara Boykot”, *Tanin*, Numara: 1093, 16 Eylül 1911.

⁸⁴ “Almanya ve Trablusgarp”, *Tanin*, Numara: 1076, 30 Ağustos 1911.

⁸⁵ “Trablusgarp - İtalya”, *Tanin*, Numara: 1079, 2 Eylül 1911

hâlbuki Trablusgarp'a cebren girmeli imiş. *Stampa* ve *Giornale d'Italia* bu minvalde yayınlar yaptığı sırada İtalyan hükümeti de daha fazla hak elde etmek için resmi yollardan başvuru yapmaya başladı” diyerek bu iki gazetenin İtalya hükümeti üzerindeki etkisine değiniyordu. Yazısının sonunda ise “buraya kadar onların bileceği şey. Bundan sonra biz ise Trablusgarp'ı savunmasız bırakamayız ve ne gerekiyorsa yapmalıyız. Trablusgarp üzerindeki tehlike uzak bir gelecekte değil yakın bir gelecekte olacaktır ve bunun için gereken neyse yapılmalıdır” şeklinde hükümete uyarı ve tavsiyelerde bulunuyordu⁸⁶.

Savaş çıkmadan önce Osmanlı hükümetine yapılan tüm uyarılar ve İtalyan matbûatının faaliyetleri Bâbîâli tarafından dikkate alınmadı ya da Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa bu uyarılara rağmen savaşa ihtimal vermedi. İtalya Başbakanı Giolitti'nin hatıralarını 1935'de *Zaman* gazetesinde neşreden ve ismini bilmediğimiz mütercim, İtalya'nın hazırlıklarına karşı Bâbîâli'nin ihtiyatsızlığını şu sözlerle anlatıyor: “Bu hatıratı neşretmekteki maksadımız İtalyanların nasıl senelerce çalıştığını ve onlar siyasi, idari, diplomatik gibi birçok cephelerde savaşıırken bizim de Ashab-ı Kehf gibi derin bir uykuda bulunduğumuzu göstermekti. Trablusgarp'ta İtalya'nın muhtemel bir tecavüzüne karşı hatta tecavüzden birkaç ay evvel İtalyan gazeteleri Trablusgarp'ı alacağız diye bar bar bağırıldıkları halde tarafımızdan en ufak askeri bir tedbir alınmamış, yalnız îlân-ı harbe birkaç gün kala –o da gümrükten mal kaçıran gibi– Derne vapuru ile birkaç bin tüfek gönderilmiştir.”⁸⁷ Savaşı öngöremediğini itiraf eden İbrahim Hakkı Paşa savaş çıktığı gün istifasını verecek ama şu sözleri de söylemekten kendini alamayacaktı: “Eski zamanlarda benim vaziyetime düşen sadrazamların kafasını padişahlar binek taşında kestirirlerdi. Ben o haldeyim.”⁸⁸ İstifasından sonra da İbrahim Hakkı Paşa'nın Divânîâli'de yargılanması için Trablusgarp mebusları Mahmut Naci ve Sadık Beyler Mebusan Meclisi'nde girişimlerde bulunulacaktı⁸⁹.

Roma sefaretinden gelen raporlar, Trablusgarp eyaletinden gelen uyarılar ve Osmanlı matbûatında çıkan yazılar birlikte değerlendirildiğinde, Osmanlı hükümetinin muhtemel bir savaşa ihtimal vermediğinin anlaşılması yanında İtalya basınının kendi hükümeti üzerinde ne denli etkili olduğu ve savaşın başlamasına olağanüstü bir katkı yaptığını kanıtlaması açısından da kayda değerdir.

İtalya Matbûatının Zaferi: Savaş Başlıyor!

Osmanlı hükümetinin muhtemel bir savaşa karşı hazırlık yapmaması ve İtalya basınından gelen tüm işgal baskılarına rağmen Giolitti hükümeti Temmuz

⁸⁶ Hüseyin Cahid, “Trablusgarp ve İtalya”, *Tanin*, Numara: 1082, 5 Eylül 1911. (Ek – 7)

⁸⁷ Giolitti, a.g.e., s. 14-15.

⁸⁸ İnal, a.g.e., s. 1788-1789; Beydilli, *Trablusgarp Savaşı*, s. 613.

⁸⁹ Meclisi-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 1, Cilt: 1, İçtima Senesi: 4, Beşinci İnikad, 7 Teşrinievvel 1327 (1911) s.70.

ayına kadar direndi ve muhtemel bir savaşı engellemenin yollarını aradı. Fakat hükümeti işgal konusunda köşeye sıkıştıran gelişme Temmuz'un sonunda İtalya dışında yaşanan bir olayla gerçekleşti. Almanya, Fransa'nın Fas'taki egemenliğini tanıyan bir anlaşma yaptı ve Fransa'nın Agadir bölgesindeki hâkimiyetini tanıma kararı aldı. Böylece Fransa, Kuzey Afrika'daki yayılımını Almanya'ya da kabul ettirmiş oldu. Bu olaydan sonra İtalyan basınındaki haberlerin hemen hemen tamamının ana fikri artık şuydu: "İtalya neyi bekliyor?" İtalya basınının kendi hükümetine karşı tutumu Fas krizinin Fransa lehine çözülmesi sonrası daha da saldırganlaştı, hatta *La Stampa*, *Il Momento* gibi gazeteler Trablusgarp meselesinde gereken adımları atmadığından dolayı Dışişleri Bakanı San Giuliano'nun istifasını isteyen yazılar yayınlamaya başladı.

İtalya basınında, Temmuz 1911'den itibaren artık doğrudan İtalya hükümetini hedef alan yazılar çıkmaya başladı. Çünkü işgal yanlısı basının istediği şey hükümetin bir an önce işgal için orduları harekete geçirmesiydi. Zira onlara göre kamuoyu çoktan işgale hazır hale gelmişti. Hükümete yönelik eleştiriler doğrudan doğruya iki isme yoğunlaşıyordu: Başbakan Giolitti ve Dışişleri Bakanı San Giuliano. İtalyan basını eğer biraz daha geç kalırsa başka devletlerin bölgeye asker çıkaracağını hatta bunun için hazırlıklara başladıklarını söyleyerek hükümeti işgale zorluyordu.

30 Temmuz 1911'de *La Stampa*'da doğrudan Dışişleri Bakanı San Giuliano'yu eleştiren bir yazı çıktı: "Saygıdeğer Giolitti'ye Açık Mektup" başlığıyla çıkan yazıda; Trablusgarp'ı ele geçirmek için en uygun anın şu an olduğu fakat hükümetin tam tersi yönde hareket ettiği, Trablusgarp'ın siyasi ve ekonomik anlamda iki açıdan da çok değerli olduğu, dışişleri bakanının Trablusgarp'a gereken ilgiyi göstermediği, bu durumun Türkler tarafından da bilinmesinden dolayı İtalya'ya 'Orta Amerika'nın uyduruk devletçikleri' gibi davrandığı söylendikten sonra başbakanın da en az dışişleri bakanı kadar dış politikanın yürütülmesinden sorumlu olduğu, eğer dışişleri bakanı görevini yerine getirmiyorsa ona gerekeni yapma konusunda baskı uygulayabileceği aksi halde azledebileceğini, eğer gerekli yetkinliğe sahipse de gerekeni bir an önce yapması gerektiği yazıldı⁹⁰. San Giuliano her ne kadar İtalyan basınının her şeyi abarttığını söylese de yine de kendisi hakkında çıkan haberlerden dolayı yaşadığı hayal kırıklığını başbakan Giolitti'ye anlatacaktı. Basındaki bu tarz eleştirel haberler Dışişleri Bakanı San Giuliano'yu etkilemiş olacak ki bu yazıdan bir gün sonra Almanya ve Avusturya büyükelçilerine gönderdiği yazıda İtalya'nın Trablusgarp konusunda "daha etkin bir tavır" alabileceğini söyleyecekti⁹¹. Hâlbuki Şubat 1911'de Berlin büyükelçisine yazdığı raporda; Trablusgarp'ı normal şartlarda etkin güçlerle işgal edebileceğini ancak bu aşırıktan kaçarak Osmanlı Devleti'nin

⁹⁰ "Lettera Aperta All'onorevole Giolitti", *La Stampa*, Numero: 209, 3 Luglio 1911(Ek - 4).

⁹¹ Child, a.g.e., s. 53.

İtalya'nın Trablusgarp'taki faaliyetlerine izin verdiği sürece herhangi bir müdahalede bulunmak istemediklerini söylemişti⁹². Yine 6 Mart 1911 tarihinde İstanbul'a gönderdiği yazıda olabildiğince dostane hareket edeceğini ve basın dilini yumuşatmaya çalıştığını yazmıştı⁹³.

İşgalin koyu savunucularından *La Stampa* gazetesi yazarı Enrico Corradini Ağustos 1911'de yazdığı makalesinde; Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'tan yalnızca vergi aldığı, bölgenin gelişimini engellediği, okul açmadığı ve vergi koymaya devam ettiğini aktardıktan sonra, İtalya'nın kendi gerekçeleri, Akdeniz ihtiyaçları ve çıkarları için Trablusgarp'ı işgal etme hakkı bulunduğunu ileri sürdü. Corradini, İtalya hükümetinin meseleyi barışçıl yöntemlerle çözmeye çalışmasını eleştirip işin iç yüzünü görmesi gerektiğini belirttikten sonra eğer hükümet acele etmezse Fransa'nın “pençelerini Trablusgarp'a geçirmek üzere olduğunu” da eklemiştir⁹⁴.

Mevcut atmosferde 21 Ağustos 1911'de *La Stampa* gazetesi yazarı Giuseppe Bevione “Harekete Geçme İradesi” adında uzun bir makale kaleme aldı. Yazdığı makaleye “hükümeti rahatsız etse bile sefil sükûnetin devam etmemesi gerekir” diyerek başlayan Bevione, işgalin gerçekleşmemesine yönelik ortaya atılan tek argümanın, bölgenin askeri bir işgalin mâl olacağı milyonlarca dolar değerinde olup olmayacağına dair görüşler olduğu ve neticede bölgenin buna değecek bir niteliğe sahip olduğu tezi üzerinde durduktan sonra tüm İtalya kamuoyunun da bu konuda hem fikir olduğunu ifade ediyordu. Yazının devamında doğrudan başbakan Giolitti'ye hitap eden Bevione, “Trablusgarp sorunu Bay Giolitti, içseldir, dışsal değildir. Trablus'ta o kadar çok kükürt var ki, başkaları onu ele

⁹² DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume V-VI, “Il Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano, All'Ambasciatore a Berlino, Pansa”, Roma, 16 – 18 Febbraio 1911, s. 821. San Giuliano'nun işgale uzun bir süre ayak diremesinde ve tüm işgal yanlısı basını karşısına alma pahasına bir savaş çıkmasını engelleme çabasının arkasında; İtalya masonluğunun önde gelen iki yöneticisinden biri olmasının (diğeri Ernesto Nathan'dı) ve İtalya masonları ile Osmanlı masonlarının müspet ilişkilerinin oldukça önemli bir payı vardı. Katolik ve milliyetçilerle bir mücadele içinde olan İtalya mason locaları için çıkacak savaş, aslında Katolik- milliyetçi kanat ile İtalya masonlarının arasındaki bir hesaplaşma görevi de görüyordu. Neticede 29 Eylül 1911'de savaşın çıkmasıyla mason locası bu mücadelede kaybeden taraf olacak ve Ettero Ferrari bütün localara “vatanımızın renkleri (bayrağı) Trablus'a doğru yelken açmış gidiyor” şeklinde bir bildiri göndermek zorunda kalacaktı. Detaylı bilgi için bkz. Orhan Koloğlu, *İttihatçılar ve Masonlar*, Gür Yayınları, İstanbul, 1991, s. 277 – 286. İtalya'da masonlarla Katolik kilisesi arasındaki mevcut savaşta Giolitti ise masonluğun Grand Orient kolundan destek görecekti. Aldo Alessandro Mola, “Masons in Italy: The Borderland Between Fanaticism and Liberty”, *Revista de Estudios Históricos de la Masonería Latinoamericana y Caribeña*, 2015, s. 235.

⁹³ DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume V-VI, “Il Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano, All'Ambasciatore a Constantinopoli, Mayor”, Roma, 6 Marzo 1911, s. 841.

⁹⁴ “Il Presente e l'avvenire Della Tripolitania Secondo Uno Scrittore Nazionalista” *La Stampa*, Numero: 213, 3 Agosto 1911.

geçirirse, Sicilya açlığa düşer. Ayrıca nüfusu yüz milyona ulaşan Amerika Birleşik Devletleri yakında ülkesindeki İtalyanları ülke dışına gönderecek. O halde her yıl vatanlarını terk etmek zorunda kalan binlerce insana ne yapacaksınız?” şeklinde bir soru yöneltiyordu. İşgale karşı çıkan parti ve gazeteleri de eleştiren Bevione, “II. William Almanya'sında, radikal-sosyalist bloğun Fransa'sında, Lloyd George İngiltere'sinde yıkıcı partiler var ama hiçbiri koloniciliğe karşı çıkmıyor” diyerek İtalya'nın Trablusgarp işgalinin asıl amacını ortaya koyuyordu. Yazısını “bizim yerimize Trablusgarp'a kim giderse, İtalya'nın Akdeniz'deki ebedi hapsi, bizi ayak bileklerine kadar sıkkan zincirin kesin kapanışı olacak. Türkiye şu an filosuz. O halde onlara fırsat vermeden bir an önce işgal gerçekleşmelidir. Aksi halde Trablus'a barışçıl bir şekilde gitmek artık mümkün olmayacaktır” cümleleriyle bitiriyordu⁹⁵.

Ağustos ayının sonlarında İtalya basınının işgale yönelik yoğun baskısı sonuç vermiş olacak ki İstanbul'da bulunan İtalya maslahatgüzarı De Martino'ya hükümet tarafından gönderilen raporda; İtalya'nın ekonomik faaliyetlerinin Trablusgarp'ta engellenmesinden dolayı “bölgenin işgal edilmek zorunda kalma ihtimali olabileceği” ve bu durumun olası sonuçlarına dair fikirleri istenecekti⁹⁶. Bunun yanında diplomatik olarak da harekete geçen İtalya hükümeti 26 Ağustos'ta Rusya'nın⁹⁷, 7 Eylül'de ise İngiltere⁹⁸ ve Fransa'nın⁹⁹ muhtemel bir Türk – İtalya Savaşı ve Trablusgarp işgaline karşı fikrini öğrenmeye çalışılıyordu.

İtalya hükümetinin yavaş yavaş işgal yanlısı tutum sergilemeye başladığı dönemde Paris büyükelçisi Tittoni, Dışişleri Bakanı San Giuliano'ya gönderdiği yazıda; İtalyan basınının “olağanüstü konuşkanlığından” dem vuracak ve bu durumun hem Osmanlı Devleti'nin hazırlığına fırsat vereceğini hem de yabancı devletler nezdinde olumsuz sonuçlar doğuracağını söyleyecekti¹⁰⁰. Bakan ise cevabında; hem başbakan Giolitti hem de kendisinin uzun süredir basını susturmaya çalıştığını ama şu ana kadar başarılı olamadığını söyledikten sonra “gazetecilerimizin ve politikacılarımızın disiplinsizliği, anarşisi ve cehaleti gerçek

⁹⁵ “La Volontà d'agire”, *La Stampa*, Numero: 231, 21 Agosto 1911.

⁹⁶ DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume VII-VIII, “Il Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano, All'Incaricato D'affari a Constantinopoli, G. De Martino”, Roma, 9 Agosto 1911, s. 137.

⁹⁷ DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume VII-VIII, “L'ambasciatore a Pietroburgo, Melegri, Al Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano”, Pietroburgo, 26 Agosto 1911, s. 191.

⁹⁸ DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume VII-VIII, “L'ambasciatore a Londra, Imperiali, Al Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano”, Londra, 7 Settembre 1911, s. 192.

⁹⁹ DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume VII-VIII, “L'ambasciatore a Parigi, Tittoni, Al Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano”, Parigi, 7 Settembre 1911, s. 194.

¹⁰⁰ DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume VII-VIII, “L'ambasciatore a Parigi, Tittoni, Al Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano”, Parigi, 7 Settembre 1911, s. 196.

bir ulusal tehlikedir.” diyerek basın karşısındaki çaresizliğine dile getirecekti¹⁰¹. Bu yönüyle bakıldığında İtalya basınının Trablusgarp Savaşı'nın çıkmasındaki önemli rolünün yanında iç siyasete doğrudan müdahil olmalarının hükümet kanadındaki olumsuz yansımaları da açıkça anlaşılmaktadır.

İtalya basınına göre sonucu ne olursa olsun Trablusgarp'a girilmeli ve şanlı Roma'nın mirasını canlandırmak için ilk adım atılmalıydı. İtalya'nın Trablusgarp'taki temsilcisi Carlo Galli, İtalyan basınının savaş çığırıklığı yaptığı, eğer bir harekât gerçekleşmeyecekse bölge halkını teskin etmek gerektiğini söyleyip hükümetten net bir plan bekliyordu¹⁰². İtalya hükümeti ise Eylül ayının başına kadar hala askeri bir harekât düşünmediklerine dair yabancı gazetelere oyalayıcı demeçler veriyordu¹⁰³.

Eylül ayına gelindiğinde ise artık hükümet için geri dönülemez noktaya ulaşıldı ki zaten hükümet de işgale iyiden iyiye taraftar olmaya başlamıştı. İtalya basınının etkili gazetelerinden *Corriere della Sera*, şimdiye kadar Trablusgarp konusundaki tarafsız tutumunu terk edip 10 Eylül 1911'den itibaren savaş yanlısı makaleler yayınlamaya başladı¹⁰⁴. 11 Eylül'de *La Stampa*, başbakan Giolitti'ye Fas'ın Fransa'ya geçmesiyle Akdeniz dengelerinin bozulduğunu ve Trablusgarp'a mutlaka askeri harekât yapmasını gerektiğini yazdı¹⁰⁵. 14 Eylül 1911'de *La Stampa* ilk sayfasında “Hemen İlerlemek İçin İyi Nedenler” başlığıyla siyasetçi Vico Mantegazza ile yaptığı röportajı yayınlayarak Trablusgarp işgali için gerekçeleri sıraladı¹⁰⁶. 15 Eylül 1911'de yine *La Stampa*'da Benedetto Cirmeni'nin *Neue Freie Presse*'e verdiği röportaj yayımlandı. Bu röportajda Cirmeni; kendisinin İtalyan ruhunun ve ulusal vicdanının temsilcisi olduğunu, hükümetin izlediği pasif politikanın çok üzücü olduğunu ve hükümetin bu politikasının Trablusgarp'taki İtalyanların zarar görmesine neden olduğunu söyleyecekti. Röportajın devamında, her ne kadar iyi bir komutan olan Bağdat valisi Nazım Paşa bölgedeki 7.000 kişilik birliğin başına geçmek için görevlendirilse de Osmanlı donanmasının İtalya donanması karşısında herhangi bir şansının olmadığı görüşü de yer alıyordu¹⁰⁷.

¹⁰¹ DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume VII-VIII, “Il Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano, All'ambasciatore a Parigi, Tittoni”, Roma, 11 Settembre 1911, s. 198.

¹⁰² Child, a.g.e., s. 58-61.

¹⁰³ “İtalya'nın Trablusgarp'taki Amali”, *Tanin*, Numara: 1086, 9 Eylül 1911.

¹⁰⁴ Bu makalelerden en önemlisi Trablusgarp'ın ekonomik değeri üzerine vurgu yapan ve işgalin gerçekleşmesi gerektiğini savunan “Trablusgarp'ın Ekonomik Değeri ve Barışçıl Fetih Planı” adlı makaledir. “Il Valore Economico della Tripolitania e un Piano di Conquista Pacifica”, *Corriere della Sera*, 13 Settembre 1911.

¹⁰⁵ “Ora o Non Piu”, *La Stampa*, Numero: 252, 11 Settembre 1911.

¹⁰⁶ “Buone Ragioni Per Procedere Immediatamente” *La Stampa*, Numero: 255, 14 Settembre 1911.

¹⁰⁷ “L'Italia Deve Occupare Tripoli”, *La Stampa*, Numero: 256, 15 Settembre 1911.

La Stampa'nın agresif işgal yanlısı söylemlerine 13 Eylül 1911'de İtalya'nın etkili gazetelerinden *Il Mattino* da katıldı. "Giolitti Derin Derin Düşünür, İtalya Çıgıllıklar Atar ve Avrupa Güler" manşetiyle başbakan Giolitti'nin sessizliğini eleştiren gazete¹⁰⁸, 17 Eylül 1911'de yine manşetten "Kral Trablus'a Gitmemizi İstiyor Ama Giolitti Korkuyor. Ne Bekliyorsun?" şeklinde başbakan Giolitti'ye ağır bir ithamda bulundu¹⁰⁹. Bu ise hem İtalya kralını işgal için etkilemeye yönelik bir hareket hem de Giolitti'yi ağır davrandığı için kralın önüne atma anlamına gelecek bir manşetti. Gerçekten de bu manşet etkisini gösterecek, haberin çıktığı gün yani 17 Eylül 1911'de başbakan Giolitti İtalya kralına, Trablusgarp'a askeri bir işgal gerçekleştirilmesi gerektiğini resmen iletenekti. Bu haberden bir gün sonra yine *Il Mattino*, tüm İtalya'nın tek bir fikir etrafında birleşmiş olmasına rağmen yalnızca Giolitti'nin işgale sessiz kaldığına dair bir haber yapacaktı¹¹⁰. Fakat Eylül ayı itibarıyla artık İtalya basınının hükümeti baskı altına almasına gerek kalmamıştı zira hükümet İtalya basını ile ortak noktada buluşmuş hatta ortak bir dil geliştirerek basını korur bir tutum sergilemeye başlamıştı. Berlin, İstanbul, Londra, Paris, Petersburg ve Viyana'daki büyükelçilere aynı anda bir rapor gönderen Dışişleri Bakanı San Giuliano, Roma'da bulunan Osmanlı maslahatgüzarının kendisini görmeye geldiğini ve Trablusgarp meselesinin İtalyan basınının dilinde olduğunu, hâlbuki kendi hükümetinin Trablusgarp'ta İtalya'ya karşı hiçbir engellemede bulunmadığını ve İtalya basınına susturmasını rica ettiğini söyleyip kendisinin, maslahatgüzarın söylediklerine katılmadığını ve İtalya basınının söylemlerinin "gerekli, öngörülebilir ve beklenen bir davranış olduğunu" söylediğini yazacaktı¹¹¹.

İtalya basını artık, Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ta muhtemel bir savaş için yaptığı askeri tahkimatı bile İtalya'ya yönelik bir tehdit ve meydan okuma olarak görmeye başlamıştı¹¹². Gelinek noktada, *Avanti!* gazetesi dışında sosyalistler de artık işgale karşı muhalif tavırlarından vazgeçip askeri işgal söylemlerine sessiz kalarak zımnî bir şekilde hükümeti destekliyordu¹¹³. Arada tek

¹⁰⁸ "Giolitti Medita, L'Italia strepita e L'Europa Ride Interno", *Il Mattino*, 13 Settembre 1911.

¹⁰⁹ "Il Re Vuole Che Si Vada a Tripoli Ma Giolitti Ha Paura", *Il Mattino*, 17 Settembre 1911.

¹¹⁰ "Gl'Italiani S'accapigliano Intorno ad Un'ipotesi: Solo Giolitti tace..." *Il Mattino*, 18 Settembre 1911.

¹¹¹ DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume VII-VIII, "Il Ministro Degli Esteri, Di San Giuliano, Alle Ambasciate a Berlino, Constantinopoli, Londra, Parigi, Piertoburgo e Vienna", Roma, 13 Settembre 1911, s. 200.

¹¹² "Trablusgarp-İtalya", *Tanin*, 12 Eylül 1911.

¹¹³ Meclisi-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 1, Cilt: 2, İçtima Senesi: 4, Otuz altıncı İnikad, 29 Kânûnuevvel 1327 (1911), s. 468.

tük çıkan işgal karşıtı yazılar ise basında ve halk nezdinde artık ciddiye bile alınmıyordu.

20 Eylül 1911'de Osmanlı Devleti, artık savaşın kaçınılmaz olduğunu gördüğü için yabancı devletler aracılığıyla arabuluculuk istedi fakat artık çok geç kalınmıştı. Aynı gün İtalya Dışişleri Bakanı San Giuliano bazı ülkelerdeki elçilerine muhtemel bir savaşa hazır olmaları gerektiğini söyledi. 23 Eylül'de İtalya Osmanlı Devleti'ne ilk ultiimatını gönderdi. Osmanlı Devleti hâlâ bir savaş engellemenin çarelerini arayarak İtalya'nın bölgedeki iktisâdî isteklerinin haklılığından bahsedip uzlaşma yolu istediğini ilettiler. 24 Eylül'de İtalya basını yangını daha da körüklemek adına Trablusgarp'ta, cami imamlarının verdiği vaazlar neticesinde halkın galeyana gelip İtalyanlara saldırdığını, İtalyanların tehdit altında olduğunu ve korktuklarını yazdı¹¹⁴. Bu haberi 26 Eylül 1911'de *New York Herald* gazetesi yalanladı ama artık bu tezkibin bir önemi kalmamıştı. Aynı gün Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa, İtalya'nın İstanbul'daki maslahatgüzarını makamına çağırarak İtalya kamuoyunda işgal yanlısı söylemleri sordu ve uzlaşma yolu aramaya çalıştı. Elbette bu görüşmeden hiçbir sonuç çıkmadı. 28 Eylül'de ise beklenen şey gerçekleşti ve İtalya maslahatgüzarı De Martino, yirmi dört saat içinde cevaplanmak üzere hükümetinden gelen notayı Sadrazam İbrahim Hakkı Paşa'ya ilettiler. Notayı okuyan İbrahim Hakkı Paşa'nın ağzından şu cümleler dökülecekti: "Ama bu savaş ilanı!"¹¹⁵.

Sonuç

İtalya, 19. yüzyılın ikinci yarısında siyasi birliğini tamamladıktan sonra, Avrupa'daki diğer güçlü devletlerle boy ölçüşebilmek adına sömürgecilik yarışına katılma arzusu duymaya başladı. Bu noktada coğrafi yakınlık ve Roma tezinin tarihsel arka planı devreye girerek Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki son toprak parçası olan Trablusgarp hedef olarak planlandı. Bu planın gerçekleşmesi için birden fazla âmilin gerçekleşmesi gerekiyordu. Öncelikle bölgeye nüfuz edilmeli, ardından halk ve hükümet ortak hareket ederek işgal gerçekleştirmeliydi. Bu noktada bölgeye İtalya nüfuzunu gerçekleştiren en önemli kuruluş Banco di Roma olurken bir yandan da toplumun ve hükümetin bir işgal fikrini kanıksamasını ve bu fikrin kabul görmesini sağlamak gerekiyordu. İtalya kamuoyunun işgale taraftar olmasını sağlama noktasında en büyük sorumluluğu İtalyan basını üstlendi ve 1910 yılından itibaren İtalya halkının zihnine önce milliyetçi ve yayılmacı tohumlar ekti ardından meyvelerini Trablusgarp'ta toplamaya ikna etti. Corradini ve Bevione gibi milliyetçi yazarların basında başlattığı işgalci söylem kısa sürede diğer gazeteleri de etkiledi ve bir yıl gibi kısa

¹¹⁴ "Alla Provocazione Turca, L'Italia Risponde Con Una Grande Mobilitazione", *Il Mattino*, 24 Settembre 1911.

¹¹⁵ Child, a.g.e., s. 72.

bir sürede Trablusgarp bölgesi İtalya için “vaadedilmiş toprak” oluverdi. Basının İtalyan halkını bölgenin işgaline ikna etmek için kullandığı enstrümanlar bazen Roma mirası, bazen bölgenin verimliliği, bazen Trablusgarp'ta yaşayan İtalyanların uğradığı sözde haksızlıklar bazen de Avrupa devletler dengesinde yer bulma isteği olabiliyordu.

İtalyan basınının halk nezdinde attığı adımlar, Trablusgarp işgali için bir kamuoyu oluşmasını sağlasa da bu işgalin faili hükümet olmak zorundaydı. İtalya hükümeti ise uzunca bir süre bu işgale sıcak bakmama eğilimdedi. İtalya basını bu sorunun da üstesinden geldi; önce hükümeti işgal konusunda ikna için yazılar yazmaya başladı ve kafa karışıklığından kurtarmaya çalıştı, Ağustos 1911'den itibaren ise bu telkinlerini tehdit boyutuna taşıyarak hükümeti bir işgal hareketine sürükledi. Özellikle *Tribuna*, *Giornale d'Italia*, *La Stampa*, *Corriere d'Italia* gibi gazeteler yoğun bir şekilde Trablusgarp bölgesinin İtalya'ya ait olması gerektiğine dair haberler ve makaleler yayımlamaya başladı. Enrico Corradini ve Giuseppe Beviere gibi milliyetçi yazarların işgal söylemleri 1911 yılı Eylül ayına kadar devam etti. Eylül ayından itibaren ise bu iki yazara neredeyse bütün İtalya gazeteleri destek vermeye başladı. Neticede hükümet, basında çıkan haberlerin etkisi ve işgale yönelik oluşan kamuoyu gücü nedeniyle Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti.

Savaşın çıkması elbette İtalya milliyetçilerinin bir gayesiydi fakat fitilin ateşleyicisi milliyetçi basın oldu. Bu durum bize İtalya'da basının, devlet politikası üzerindeki yönlendirici etkisini göstermesi yanında hükümet üyelerini kralın ve toplumun önüne atarak kendi fikirlerinin uygulanmasını sağlama konusundaki başarısını da göstermektedir. Bunun yanında amaçlarını gerçekleştirmek adına uluslararası alanda destek görmek için yalan haberler yapmaktan imtina etmeyen İtalya basınının, amaca giden yolda her yolu mübah gören bir yaklaşım sergilediği de anlaşılmaktadır. İtalya matbuatının kamuoyu oluşturma çabası ve hükümete baskısı olmasaydı bir Türk – İtalya Savaşı çıkmazdı demek belki su götürür bir söylem olacaksa da savaşa giden sürecin hızlanmasında İtalya basınının oynadığı rolün büyüklüğü yadsınamaz bir şekilde görülmektedir.

KAYNAKÇA**I. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi**

Bâb-ı Âli Evrak Odası (BEO) 3938/295305

Dâhiliye Emniyet-i Umûmiye Muhasebe Kalemî (DH. EUM. MH.) 27/74

Dâhiliye Muhâberat-ı Umûmiye İdaresi (DH. MUI.) 148/97

Hâriciye Nezâreti Siyasi (HR. SYS.) 1548/23; 1548/10-6; 1548/10-8; 1548/13-3;
1548/13-5; 1548/13-7; 1548/23-1; 1548/46; 1548/31; 1548/13-9; 1548/57;
1548/58; 2954/10; 1549/60; 2907/28

Hâriciye Nezâreti Tercüme Odası (HR. TO.) 386/29

II. İtalyan Diplomatik Belgeleri (I Documenti Diplomatici Italiani)

DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume V-VI

DDI, Quarta Serie: 1908 – 1914, Volume VII-VIII

III. Gazeteler

Avanti!

Corriere della Sera

L'idea Nazionale

La Tribuna

La Stampa

Mattino

Tanin

IV. Mebusan Meclisi Zabıt Ceridesi

MMZC, Devre: 1, Cilt: 1, İctima Senesi: 3, On Birinci İnikad

MMZC, Devre: 1, Cilt: 2, İctima Senesi: 3, Yirmi Üçüncü İnikad

MMZC, Devre: 1, Cilt:1, İctima Senesi: 4, Beşinci İnikad

MMZC, Devre: 1, Cilt: 2, İctima Senesi: 4, Otuz Altıncı İnikad

V. Araştırma Eserler

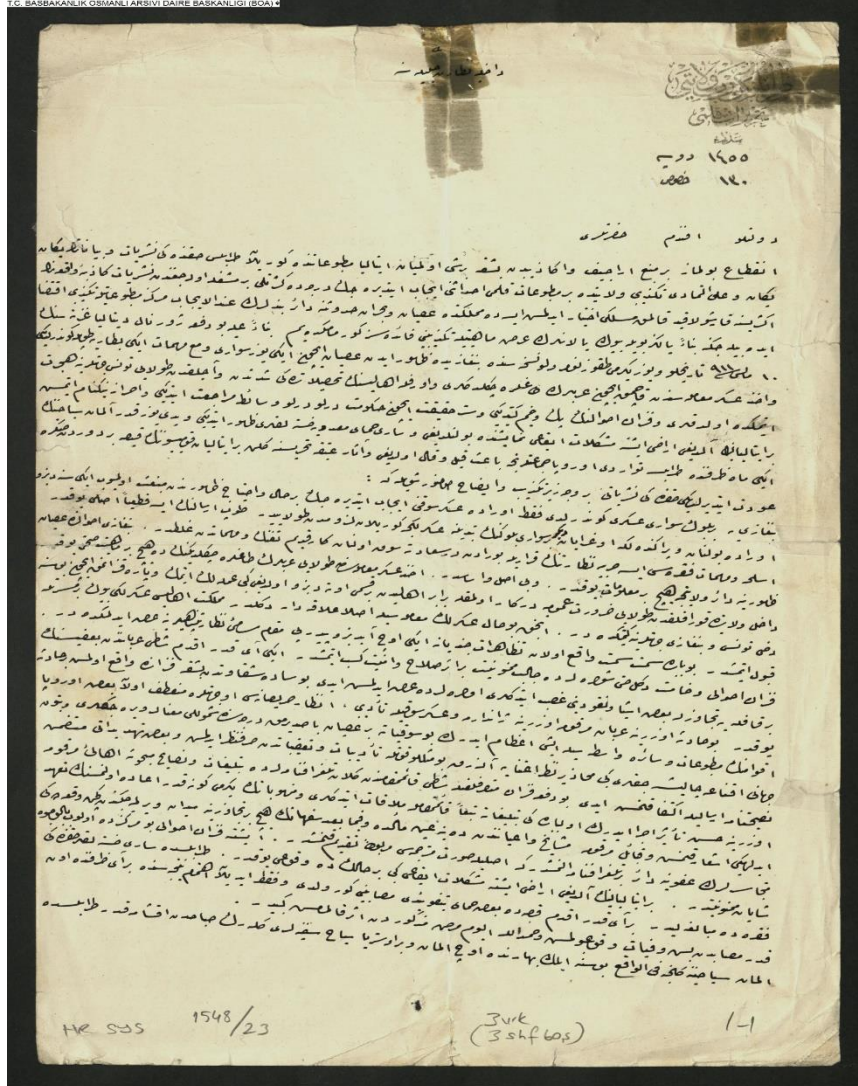
AGBİLİ, Farag, Trablusgarp'ın İtalya Tarafından İşgali ve Osmanlı Devleti'nin Tutumu, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük 2019.

- ARIK, Mustafa, Trablusgarp Vilayeti Üzerinde İtalya Tehdidinin Ortaya Çıkışı ve Osmanlı Devleti'nin Aldığı Askeri – Siyasi Tedbirler (1881 – 1911), (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.
- AKBAYAR, Nuri, “Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Devleti Nüfusu”, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi - 5*, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.1238 – 1246.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Osmanlı Belgelerinde Trablusgarp*, Yayın Nu: 125, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul 2013.
- BEEHLER, Commodore W.H., *1911 – 1912 Türk – İtalyan Savaşı (Trablusgarp Savaşı'nın Tarihi)*, İlgü Kültür Yayınevi, İstanbul 2014.
- BEYDİLLİ, Kemal, “Trablusgarp Savaşı”, *TDV İslam Ansiklopedisi Ek – 2/* (2019), s.606 – 609
- CHILDS, Timothy W., *Trablusgarp Savaşı ve Türk – İtalyan Diplomatik İlişkileri*, Çev. Deniz Berktaş, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2008.
- CUNSOLO, Ronald S., “Libya, Italian Nationalism, and The Revolt Against Giolitti”, *The Journal of Modern History*, 37/2, (1965), s.186 – 207
- ÇELEBİ, Mevlüt, “Uşi Antlaşması’ndan Sonra İtalya’nın Türkiye Siyaseti”, *Osmanlı Devleti’nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları 16-18 Mayıs 2011 Bildiriler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013, s.103 – 126.
- ÇOLAK, Filiz, “Trablusgarp ve Balkan Savaşları’nın Osmanlı Devleti’nin Ticaret-i Hariciyesi Üzerindeki Etkileri”, *Osmanlı Devleti’nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları 16-18 Mayıs 2011 Bildiriler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013, s.509 – 527.
- DÖRDÜNCÜ, Muharrem. *İbrahim Hakkı Paşa'nın Hayatı ve Devlet Adamlığı (1863-1918)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013.
- EMİR, Ali Haydar, *1327 – 1328 Türkiye – İtalya Harbi Tarih-i Babrisi*, Bahriye Matbaası, 1923.
- GIOLITTI, Giovanni, *Trablusgarp’i Nasıl Aldık?*, Hazırlayan: Tahsin Yıldırım, DBY Yayınları, İstanbul 2012.
- GRASSI, Fabio L., “Niçin Trablusgarp? İtalyan Çıkarması Ardındaki Siyaset ve Kültür”, *Osmanlı Devleti’nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları 16-18 Mayıs 2011 Bildiriler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013, s.37 – 48.
- GÜZEL, Hasan Tevfik, “Hasta Adam” Osmanlı Devleti Karşısında Başarılı Bir İtalyan Diplomasi Örneği: Trablusgarp Savaşı”, *VAKANÜVİS - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5/1 (2020), s.78 – 118.
- İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, *Son Sadrazamlar - 4*, Dergah Yayınları, İstanbul 1982.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi - IX, İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908 – 1918)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1999.

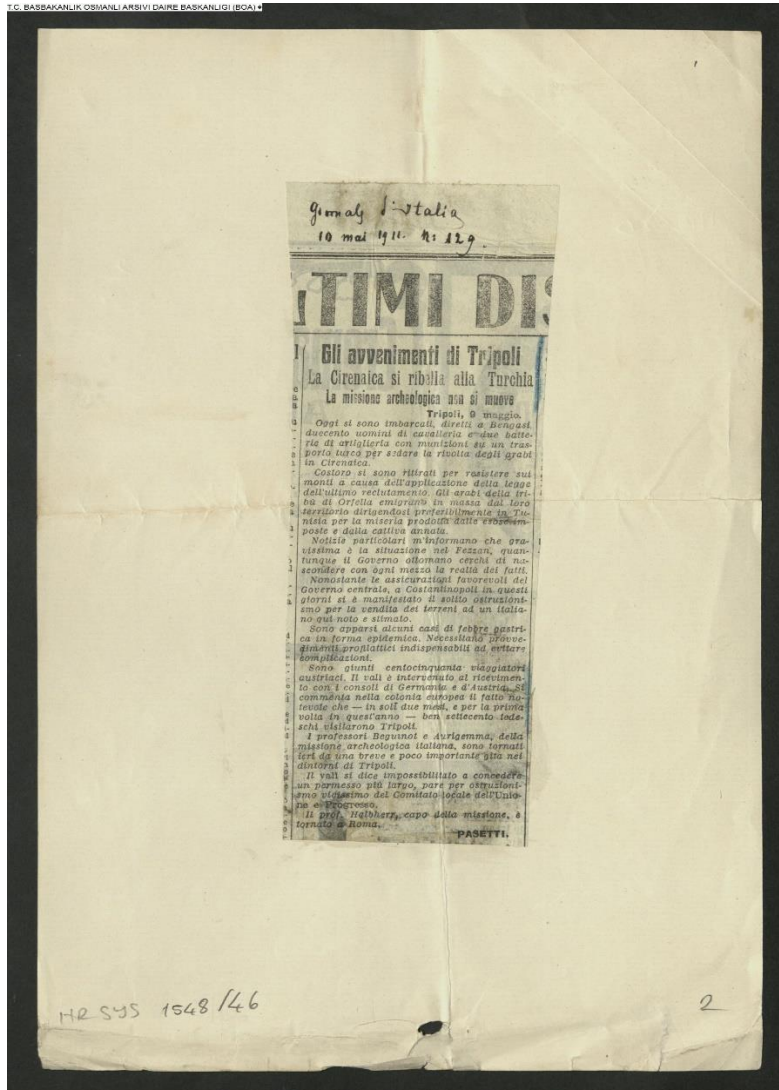
- KARPAT, Kemal H, *Osmanlı Modernleşmesi (Toplum, Kurumsal Değişim ve Nüfus)*, Çev. Akile Zorlu Durukan – Kaan Durukan, İmge Kitabevi, İstanbul 2008.
- KAVAS, Ahmet, “Trablusgarp”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 41 (2012), s. 288 - 291.
- KOLOĞLU, Orhan, “Türkçe – Dışı Basın”, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi* - 5, İstanbul, 1985, s. 94 - 98.
- , *Trablusgarp Savaşı (1911 – 1912) ve Türk Subayları*, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara 1979.
- , *İttihatçılar ve Masonlar*, Gür Yayınları, İstanbul, 1991.
- KURŞUN, Zekeriya, “İbrahim Hakkı Paşa” *TDV İslam Ansiklopedisi*, 21(2000), s. 311 - 314.
- KURTCEPHE, İsrail, “Rodol ve On İki Adanın İtalyanlarca İşgali”, *OTAM*, 3 (1992), s. 201 – 215.
- MANSILLA, Paulino Toledo, “Trablusgarp Savaşı’nın İdeolojisi ve Propaganda Esasları(1911): Trablusgarp ve Sirenayka’da Çökmekte Olan Osmanlı Kültürüne Karşı Bir Kurtuluş Çaresi Olarak Görülen İtalyan Medenileştirme Misyonu, ”, *Osmanlı Devleti’nin Dağılma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları 16-18 Mayıs 2011 Bildiriler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013, s. 555 - 564.
- MOLA, Aldo Alessandro, “Masons in Italy: The Borderland Between Fanaticism and Liberty”, *Revista de Estudios Históricos de la Masonería Latinoamericana y Caribeña*, 2015, s. 216 – 239.
- ORHAN, Müge, *Osmanlı Arşiv Vesikalarına Göre Trablusgarp Harbi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2010.
- ÖĞRETEN, Ahmet, “İtalya’nın Trablusgarp’a Saldırısı Karşısında Osmanlı Toplumunun Tavrı”, *Tarih ve Medeniyetler Tarihi (Bildiriler)* - 5, 2012, s. 2277 – 2300.
- PUZZO, Dante A., “Gaetano Salvemini: An Historiographical Essay”, *Journal of the History of Ideas*, Vol: 20, No: 2 (Apr., 1959), ss.217 – 235.
- SIMON, Rachel, *Libya Between Ottomanism And Nationalism The Ottoman Involvement in Libya During The War with Italy (1911 - 1919)*, Islamkundliche Untersuchungen, Berlin 1987.
- ŞIVGIN, Hale, (2006). *Trablusgarp Savaşı ve 1911 – 1912 Türk – İtalya İlişkileri (Trablusgarp Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk İle İlgili Bazı Belgeler)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2006.
- UÇAROL, Rıfat. (2008). *Siyasi Tarih (1789 – 2001)*, Der Yayınları, İstanbul 2008.

EKLER

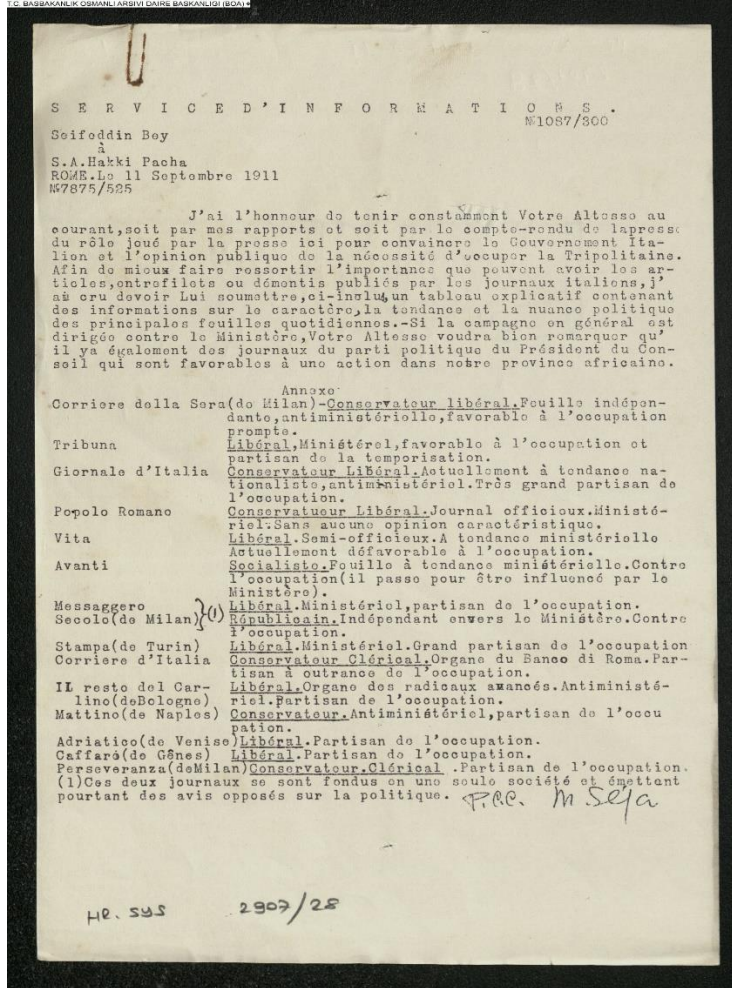
Ek-1: İtalya Matbuatının Trablusgarp'taki Yalan Haberlerine Dair Trablusgarp Vilayeti'nden Dâbülîye Nezâreti'ne Gönderilen Enrak

Ek - 2: 10 Mayıs 1911 tarihinde Giornale d'Italia Gazetesinde Pasetti İmzasıyla Çıkan Haberin Kopyürü

Ek - 3: Roma Maslahatgüzarı Seyfeddin Bey'in İtalya'daki Gazetelerin Trablusgarp İşgaline Ait Görüşlerini İçeren Raporu

Ek - 4: La Stampa Gazetesi'nde Çıkan "Saygıdeğer Giolitti"ye Açık Mektup" Makalesi

ANNO XLV MATTINO TORINO, Domenica 30 Agosto 1911 ARCHIVIO STORICO NUM. 209
 LA STAMPA
 Importo complessivo dei premi 3.000.000 di Lire - PRIMO PREMIO L. UN MILIONE E MEZZO

Lettera aperta all'onorevole Giolitti

Onorevole Giolitti, io sono felice di aver scritto questa lettera a lei, che ho sempre ammirato per la sua onestà e per la sua forza di carattere. Lei è un uomo che ha sempre messo il bene della patria al di sopra di ogni altro interesse. Lei è un uomo che ha sempre fatto il suo dovere con coraggio e con fermezza. Lei è un uomo che ha sempre cercato di risolvere i problemi della patria con sagacia e con equità. Lei è un uomo che ha sempre cercato di migliorare la sorte del popolo con generosità e con sacrificio. Lei è un uomo che ha sempre cercato di onorare la patria con la sua condotta e con le sue opere. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un esempio per gli altri. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un punto di riferimento per tutti. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un faro per la patria. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un modello per il mondo. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un simbolo di virtù e di coraggio. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un esempio di grandezza d'animo. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un punto di riferimento per tutti. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un faro per la patria. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un modello per il mondo. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un simbolo di virtù e di coraggio. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un esempio di grandezza d'animo.

Conferenza del Re col pres. del Consiglio Quali questioni vi sono state trattate? il Marocco e la politica dei compensi

(Per telefonata alla STAMPA)
 Roma, 29 agosto. - La conferenza tra il Re e il presidente del Consiglio, tenutasi questa sera, è stata molto interessante. Sono state trattate le questioni del Marocco e della politica dei compensi. Il Re ha espresso il suo desiderio di una soluzione pacifica del problema marocchino, ma ha anche sottolineato l'importanza di una politica di equilibrio e di giustizia nei confronti delle altre potenze. Il presidente del Consiglio ha risposto che il governo si impegna a seguire una linea di moderazione e di sagacia, tenendo conto degli interessi della patria e della giustizia internazionale.

La vertenza con l'Argentina e gli incidenti di Tripoli

Roma, 29 agosto. - La vertenza con l'Argentina, che ha dato origine agli incidenti di Tripoli, continua a essere oggetto di intense discussioni. Il governo italiano ha espresso il suo desiderio di una soluzione pacifica del problema, ma ha anche sottolineato l'importanza di una politica di equilibrio e di giustizia nei confronti delle altre potenze. Il presidente del Consiglio ha risposto che il governo si impegna a seguire una linea di moderazione e di sagacia, tenendo conto degli interessi della patria e della giustizia internazionale.

Un incrociatore turco a Tripoli

Tripoli, 29 agosto. - Un incrociatore turco è stato visto in città, suscitando grande interesse e preoccupazione. Il governo italiano ha espresso il suo desiderio di una soluzione pacifica del problema, ma ha anche sottolineato l'importanza di una politica di equilibrio e di giustizia nei confronti delle altre potenze. Il presidente del Consiglio ha risposto che il governo si impegna a seguire una linea di moderazione e di sagacia, tenendo conto degli interessi della patria e della giustizia internazionale.

LEI ENRICHESCA...
 SENSSTEIN E VOLLER
 PUBBLICITÀ PER...
 NUM. 209

Lettera aperta all'onorevole Giolitti (cont.)
 Onorevole Giolitti, io sono felice di aver scritto questa lettera a lei, che ho sempre ammirato per la sua onestà e per la sua forza di carattere. Lei è un uomo che ha sempre messo il bene della patria al di sopra di ogni altro interesse. Lei è un uomo che ha sempre fatto il suo dovere con coraggio e con fermezza. Lei è un uomo che ha sempre cercato di risolvere i problemi della patria con sagacia e con equità. Lei è un uomo che ha sempre cercato di migliorare la sorte del popolo con generosità e con sacrificio. Lei è un uomo che ha sempre cercato di onorare la patria con la sua condotta e con le sue opere. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un esempio per gli altri. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un punto di riferimento per tutti. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un faro per la patria. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un modello per il mondo. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un simbolo di virtù e di coraggio. Lei è un uomo che ha sempre cercato di essere un esempio di grandezza d'animo.

Ek - 6: L'Idea Nazionale' de Yer Alan "Trablusgarp İnkilemi: İsgal veya Feragat" Manşeti

Anno I - N. 29 (Conto Corrente con la Posta)

Giovvedì 14 Settembre 1911

L'IDEA NAZIONALE

SETTIMANALE - POLITICO

<p>ESCE IL GIOVEDÌ</p> <p>REDAZIONE E AMMINISTRAZIONE</p> <p>ROMA - Via Quattro Fontane, 159 - ROMA</p>	<p>ABBONAMENTI:</p> <p>Messa d'Italia e Colonia - Trinità - Trieste - Italia - Fiume - Dalmazia - Tunisi - Tripoli - Malta - Corsica - Nizza - Canton Ticino</p> <p>Anno L. 5 - Semestre L. 3 - ESTERO IL DOPIO</p> <p>Numero separato cent. 10 (arrendo cent. 20).</p>	<p>PREZZO DELLE INSERZIONI</p> <p>La inserzione di quattro righe costa Lire 100.000 per settimana. Per ogni riga in più si pagano Lire 25.000. Per ogni riga in meno Lire 12.500. Per ogni riga in più si pagano Lire 25.000. Per ogni riga in meno Lire 12.500. Per ogni riga in più si pagano Lire 25.000. Per ogni riga in meno Lire 12.500.</p>
---	--	--

IL DILEMMA TRIPOLINO: L'OCCUPAZIONE O LA RINUNZIA

LA NAZIONE TORNA A CRISPI

Rohifs a Crispi

Dal primo numero di questo giornale noi abbiamo posto, chiara e precisa, la questione tripolina. Domandammo, mentre la Tripolitania consegnava e consegnava e nella stessa stampa si accendeva e si accendeva e il governo nascondeva e si nascondeva: - Che cosa si vuole per la Tripolitania? La conquista o la rinuncia?

Oggi, dopo avere con accuratezza e con tenace persistenza in questi lettere politiche, economiche, diplomatiche; dopo avere tutta la stampa passata e rievocata; dopo avere ostentatamente creduto all'immortalità di questo problema, noi oggi possiamo ripetere la domanda fatta nel primo numero: - Che cosa si vuole per la Tripolitania? La conquista o la rinuncia? È questa volta la risposta che occorre, fortissimamente, immediatamente. Il governo non può indugiare. Non può indugiare l'on. Giolitti, il quale ha rimandato il fatto della stessa attuale situa-

LETTERE DALLA CIRENAICA

DA CIRENE A BENGASI

Bengasi, agosto.

Giungendo, come dissi, a Cirene sulla sera della notte, fummo cortesemente ospitati nell'alloggio della missione archeologica americana. Il giorno dopo scendemmo di buon mattino con una scorta di sei soldati turchi a visitare le rovine e gli scavi monumentali degli antichi. Ci portammo alla Fontana d'Apollone che ancora s'erge copiosa tra grandi rovine della roccia di color rosso e cenero davanti a tre alberi giganteschi detti dagli arabi *afaj*.

Sulmondo poi sull'acropoli dell'antica città dove gli anticoni hanno disposti tutti alcuni fondamenti di case protette e murate, e dove noi vedemmo per la prima volta entrare qualche bestia e qualche beduino. Vedemmo in casa vennero gli dall'acropoli un pazzo greco profeta di nome...

Se l'acropoli di Cirene

